

Papež Frančišek

Posinodalna apostolska spodbuda
LJUBLJENA AMAZONIJA

Cerkveni dokumenti
161

CERKVENI DOKUMENTI 161
Papež Frančišek
Posinodalna apostolska spodbuda
LJUBLJENA AMAZONIJA

Papež Francišek
Posinodalna apostolska spodbuda
LJUBLJENA AMAZONIJA

DRUŽINA
LJUBLJANA
2020

CERKVENI DOKUMENTI 161

Papež Frančišek
Posinodalna apostolska spodbuda
LJUBLJENA AMAZONIJA

Izvirnik:
Exortación apostólica postsinodal
del Santo Padre Francisco
QUERIDA AMAZONIA
(prevod po španski izdaji)

© Libreria Editrice Vaticana 2020

© Družina, d. o. o. Ljubljana 2020

Urednik: Rafko Valenčič
prevod: Damijana Pintarič
Lektorirala: Marija Bratina
Redakcija in spremna beseda: Rafko Valenčič
Priprava: Družina, d. o. o.
Zanjo: Tone Rode
Tisk: Družina
Naklada: 1.000
Izdaja: prva

Več informacij o knjigah založbe Družina dobite na www.druzina.si

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

502/504(292.88):27

316.662(8-82):27

272-766(8-82)

FRANCISCUS, papež

Ljubljena Amazonija : posinodalna apostolska spodbuda / papež Frančišek ; [prevod Damjana Pintarič ; spremna beseda Rafko Valenčič]. - 1. izd. - Ljubljana : Družina, 2020. - (Cerkveni dokumenti ; 161)

Prevod dela: Querida Amazonia

ISBN 978-961-04-0668-6

COBISS.SI-ID 18663683

Papež Francišek

Posinodalna apostolska spodbuda

LJUBLJENA AMAZONIJA

QUERIDA AMAZONIA

Božjemu ljudstvu in vsem ljudem dobre volje

1. LJUBLJENA AMAZONIJA se kaže pred svetom v vsem svojem sijaju, svoji drami, svoji skrivnosti. Bog nam je dal milost, da smo jo imeli še posebej med sabo na sinodi, ki se je odvijala v Rimu med 6. in 27. oktobrom 2019 in se končala z besedilom pod naslovom *Amazonija: nove poti za Cerkev in celostno ekologijo*.

Pomen spodbude

2. Med sinodo sem poslušal razprave in z zanimanjem bral prispevke manjših skupin. S to spodbudo želim podati odmeve, ki jih je v meni sprožila pot dialoga in razločevanja. Na tem mestu ne bom razvijal vseh vprašanj, ki so obširno izpostavljena v sklepnem dokumentu. Nimam ga namreč namena nadomestiti, pa tudi ne ponavljati. Prispevati želim samo kratek okvir razmišljanja, ki naj v amazonsko resničnost utelesi sintezo nekaterih velikih skrbi, izraženih že v mojih prejšnjih dokumentih, in ki naj pomaga ter usmerja k usklajenemu, ustvarjalnemu ter rodovitnemu sprejemanju celotne sinodalne poti.

3. Hkrati želim uradno predstaviti sklepni dokument, ki nam ponuja sklepe sinode in v katerem je sodelovalo toliko oseb, ki bolje kot jaz in rimska kurija poznajo problematiko Amazonije, saj živijo v njej, trpijo z njo in jo goreče ljubijo. Odločil sem se, da v tej spodbudi ne bom navajal sklepnega dokumenta, zato vas vabim, da ga v celoti preberete.

4. Bog daj, da bi se po tem delu vsa Cerkev pustila obogatiti in izzvati, da bi se pastirji, posvečeni in zvesti laiki Amazonije potrudili uresničevati napisano in da bi besedilo lahko nekako nagovorilo vse ljudi dobre volje.

Sanje za Amazonijo

5. Amazonija je večnarodnostna med seboj povezana celota, velik biom, razdeljen med devet držav: Brazilijo, Bolivijo, Kolumbijo, Ekvador, Gvajano, Peru, Surinam, Venezuelo in Francosko Gvajano. Pa vendar namenjam to spodbudo vsemu svetu. Po eni strani zato, ker želim pomagati prebuditi naklonjenost in skrb za to področje, ki je tudi »naše«, in vse povabiti, naj ga občudujejo in prepoznajo kot sveto skrivnost; po drugi strani pa zato, ker pozornost Cerkve do njegove problematike zahteva od nas, da se na kratko ponovno dotaknemo nekaterih vprašanj, ki jih ne bi smeli pozabiti in ki lahko postanejo navdih za druga področja sveta v njihovih lastnih izzivih.

6. Vse, kar Cerkev ponuja, se mora na vsakem kraju sveta utelesiti na izviren način, tako da Kristusova nevesta (pri)dobiva mnogovrstne obraze, ki morejo bolje izražati neizčrpno bogastvo milosti. Oznanjevanje se mora utelesiti, duhovnost se mora utelesiti, strukture Cerkve se morajo utelesiti. Zato si drznem ponižno podati v tej kratki spodbudi četvero velikih sanj, ki mi jih Amazonija navdihuje.

7. Sanjam o Amazoniji, ki bi se borila za pravice najbolj ubogih, pravice prvotnih prebivalcev, pravice zadnjih, kjer bi bil njihov glas slišan in bi bilo njihovo dostojanstvo podprto.

Sanjam o Amazoniji, ki bi ohranjala kulturno bogastvo, ki jo določa in kjer sije na tako različne načine človeška lepota. Sanjam o Amazoniji, ki bi ljubosumno varovala občudovanja vredno naravno lepoto, ki jo krasi, prekipevajoče življenje, ki napolnjuje njene reke in pragozdove.

Sanjam o krščanskih skupnostih, ki bi bile sposobne izročiti se Amazoniji in se utelesiti v njej do te mere, da bi Cerkvi podarile nove obraze z amazonskimi potezami.

Prvo poglavje

DRUŽBENE SANJE

8. Sanjam o Amazoniji, ki bi vključevala in podpirala vse svoje prebivalce, da bi si lahko zagotovili »dobro življenje«. A potreben je preroški krik in naporno prizadevanje za najbolj uboge. Saj je potrebno poudariti, čeprav se Amazonija sooča z ekološko katastrofo, da »resnični ekološki pristop postaja vedno bolj družbeni pristop, ki mora v razprave o okolju vključiti pravičnost, da bomo poslušali tako krik zemlje kot krik revežev«. ¹ Nič nam ne koristi ohranjanje okolja, »ki skrbi za biom, ne meni se pa za amazonska ljudstva«. ²

Krivic in zločin

9. Kolonizatorski interesi, ki so širili in še širijo – zakonito in nezakonito – sečnjo gozdov in rudarstvo ter so počasi izganjali in stiskali v kot staroselska ljudstva, obrečna ljudstva in afro-potomce, so razlog za krik, ki vpije v nebo:

»Veliko je dreves,
kjer je domovalo mučenje,
in obširni gozdovi,
kupljeni s pomočjo tisoč smrti.« ³

»Trgovci z lesom imajo parlamentarce,
naša Amazonija pa nima nikogar, ki bi jo branil /.../
izganjajo papagaje in opice /.../
in letina kostanja ne bo več enaka.« ⁴

¹ Papež Frančišek, *Okrožnica Hvaljen, moj Gospod – Laudato si*, Cerkevni dokumenti 155, Ljubljana 2015, 49: AAS 107 (2015), 866.

² *Instrumentum laboris – Delovno gradivo*, 45.

³ Ana Varela Tafur, »Timareo«, v: *Lo que no veo en visiones*, Lima 1992.

⁴ George Vega Márquez, »Amazonia solitaria«, v: *Poesia obrera*, Cobjija-Pando-Bolivia, 2009, 39.

10. To je spodbudilo novejša preseljevanja staroselcev proti obrobjem mest. Tam pa ne najdejo resnične rešitve za svoj dramatični položaj, temveč še hujše oblike suženjstva, podjarmljenosti in bede. V mestih, ki jih zaznamuje velika neenakost in kjer danes živi večina prebivalcev Amazonije, naraščajo tudi ksenofobija, spolno izkoriščanje in trgovanje z ljudmi. Zato krik Amazonije ne vstaja samo iz osrčja pragozdov, ampak tudi iz notranjosti mest.

11. Ni potrebno, da na tem mestu ponavljam tako široke in popolne ugotovitve stanja, kot so bile predstavljene pred sinodo in med njo. Spomnimo pa vsaj na enega izmed slišanih glasov: »Prizadeti smo s strani trgovcev z lesom, živinorejcev in drugih posrednikov. Grozijo nam ekonomski akterji, ki vpeljujejo modele, tuje našim ozemljem. Lesna podjetja vstopajo na ozemlje, da bi izkoriščala gozd, mi pa skrbimo za gozd zaradi naših otrok, imamo meso, ribolov, rastlinska zdravila, sadno drevje /.../. Gradnja hidroelektrarn in načrt vodnih poti negativno vpliva na reko in na ozemlja /.../. Smo področje ukradenih ozemelj.«⁵

12. Že moj predhodnik, Benedikt XVI., je obsojal »okoljsko opustošenje Amazonije in grožnje človeškemu dostojanstvu njenih prebivalcev«.⁶ Dodati želim, da je bilo veliko dramatičnih stanj povezanih z lažno »amazonsko mistiko«. Od zadnjih desetletij prejšnjega stoletja naprej je bila Amazonija očitno prikazovana kot velikanski prazen prostor, ki ga je treba zasesti, kot neobdelano bogastvo, ki ga je treba razviti, kot divja neskončnost, ki jo je treba udomačiti. Vse to s pogledom, ki ne prepozna pravic prvotnih ljudstev ali jih preprosto spregleda, kakor da ne bi obstajala ali kakor da bi jim ozemlja, na katerih živijo, ne pripadala. Celo v učnih načrtih za otroke in mlade so bili staroselci obravnavani kot

⁵ Red Eclesial Panamazónica /REPAM), Brasil, *Sintesis del aporte al Sínodo*, str. 120; prim. *Instrumentum laboris*, 45.

⁶ *Govor mladim*, San Paolo de Brasile (10. 5. 2007), 2: *Insegnamenti* III, 1 (2007), 808.

vsiljivci ali samozvanci. Njihovo življenje, njihove skrbi, njihov način boja in preživetja niso nikogar zanimali in predstavljali so bolj oviro, ki jo je treba odstraniti, kakor človeška bitja z enakim dostojanstvom kot katerokoli drugo bitje in s pridobljenimi pravicami.

13. K tej zmoti so pripomogli nekateri slogani, med drugimi tisti »Ne izpustiti iz rok!«,⁷ kakor da bi ta krivica lahko prihajala samo od drugih držav, v resnici pa so tudi lokalne oblasti pod pretvezo razvoja sodelovale v povezavah, ki so imele za cilj neomejeno in nekaznovano uničenje pragozda – skupaj z oblikami življenja, ki jim pragozd daje prostor. Staroselska ljudstva so pogosto nemočno gledala uničevanje naravnega okolja, ki jim je omogočalo, da so se prehranjevala, zdravila, preživljala in ohranjala način življenja ter kulturo, ki jim je dajala istovetnost in smisel. Izjemno velik je razkorak vplivne moči med šibkimi, ki nimajo sredstev za obrambo, in zmagovalcem, ki medtem še kar naprej odnaša vse, tako da »revna ljudstva ostajajo vedno revna, bogati pa postajajo vedno bogatejši«.⁸

14. Narodne ali mednarodne posle, ki uničujejo Amazonijo in ne spoštujejo pravice staroselcev do ozemlja in njegove razmejitev, do samoodločanja in do predhodne privolitve, je treba poimenovati z ustreznimi besedami: krivica in zločin. Kadar si podjetja, željna hitrega zaslužka, prilastijo ozemlja in na koncu privatizirajo celo pitno vodo, ali kadar oblastniki dajo proste roke lesnim podjetjem, rudarskim ali naftnim projektom ter drugim dejavnostim, ki uničujejo pragozdove in onesnažujejo okolje, se neupravičeno spremenijo ekonomski odnosi in postanejo orodje, ki ubija. Navadno se posega po sredstvih, ki so daleč od vsake etike, na primer kaznovanje in celo ubijanje staroselcev, ki se upirajo načrtom, namerno povzročanje gozdnih požarov

⁷ Prim. Alberto C. Araújo, *Imaginario amazónico*, v: *Amazonia real. amazoniareal.com.br* (2. 1. 2014).

⁸ Sv. Pavel VI., Okrožnica *O delu za razvoj narodov – Populorum progressio* (26. 3. 1967), 57; AAS 59 (1967), 285.

ali podkupovanje politikov in samih staroselcev. Vse to pa spremlja težko nasilje nad človekovimi pravicami in nova suženjstva, ki prizadevajo posebno ženske, kuga trgovanja z mamilami, ki si poskuša podvreči staroselce, ali trgovanje z ljudmi, ki izrablja položaj oseb, izgnanih iz svojega kulturnega okolja. Ne moremo dovoliti, da globalizacija postane »nov tip kolonializma«. ⁹

Razburiti se in prositi odpuščanja

15. Razburiti se je treba, ¹⁰ kakor se je razsrdil Mojzes (prim. 2Mz 11,8), kakor se je razjezil Jezus (prim. Mr 3,5), kakor se Bog vname v jezi pred krivico (prim. Am 2,4-8; 5,7-12; Ps 106,40). Ni zdravo, da se navadimo na zlo, ne dene nam dobro, če dovolimo, da nam uspavajo družbeno vest, medtem ko »posledice izkoriščanja in celo smrti po vsej naši regiji /.../ postavljajo v nevarnost življenje milijonov oseb in še na poseben način habitat kmetov ter staroselcev«. ¹¹ Zgodbe krivic in okrutnosti, ki so se godile v Amazoniji celo v prejšnjem stoletju, bi morale vzbuditi globok odpor, hkrati pa bi nas morale napraviti občutljivejše za prepoznavanje sedanjih oblik izkoriščanja človeka, odstranjevanja ali celo povzročanja smrti. V zvezi s sramotno preteklostjo izberimo, na primer, zgodbo o trpljenju domorodcev iz obdobja kavčuka v amazonskem predelu Venezuele: »Staroselcem niso dajali denarja, samo blago, in to drágo, ki ga nikoli niso mogli odplačati /.../, plačevali so, a so jim govorili: 'Toliko in toliko še dolgujete.' In so se morali vrniti na delo /.../. Več kot dvajset ye´kuana vasi je bilo v celoti uničenih. Njihove žene so bile posiljene, s teles so jim rezali dojke, nosečim so razrezali trebuhe. Moškim so rezali prste z rok ali roke v zapestjih, da bi ne mogli več

⁹ Sv. Janez Pavel II., *Govor Papeški akademiji za socialne vere* (27. 4. 2001), 4: AAS 93 (2001), 600.

¹⁰ Prim. *Instrumentum laboris*, 41.

¹¹ Peto splošno zasedanje škofov Latinske Amerike in Karibov, *Documento di Aparecida* (19. 6. 2007), 473; It. izd. Bologna 2014, 243.

pluti po reki /.../, poleg drugih prizorov najbolj nesmiselnega sadizma.«¹²

16. Ta zgodba bolečine in prezira se ne pozdravi zlahka. In kolonizacija se ne ustavlja, ampak se na mnogih krajih samo preobraža, skriva za drugačnim videzom in prikriva,¹³ ne izgublja pa svoje oblasti nasproti življenju revnih in krhkosti okolja. Škofje brazilskega dela Amazonije so spomnili, da »zgodovina Amazonije razkriva dejstvo, da je bila vedno manjšina tista, ki je bogatela na račun revščine večine in na račun brezobzirnega ropanja naravnih bogastev regije, Božjega daru ljudstvom, ki živijo tu že tisočletja, in priseljencem, ki so prihajali v preteklih stoletjih.«¹⁴

17. Medtem ko pustimo, da se rojeva zdravo ogorčenje, se spomnimo tudi, da je vedno mogoče presepati različne kolonialne miselnosti in vzpostavljati mreže solidarnosti ter razvoja; »izziv je v tem, da zagotovimo globalizacijo v solidarnosti, globalizacijo, ki nikogar ne bo puščala ob strani.«¹⁵ Lahko se najdejo alternative v živinoreji in kmetijstvu v luči trajnostnega razvoja, energetske alternative, ki ne onesnažujejo, alternative človeka vrednih virov dela, ki niso razlog za uničenje okolja in kultur. Poleg tega pa je treba zagotoviti za domorodce in za najrevnejše tudi prilagojeno izobraževanje, ki naj razvija njihove sposobnosti in jih krepi. Prav na teh ciljih se morata preizkusiti prava prekanjenost in pristna sposobnost politikov. To sicer mrtvim ne bo vrnilo življenja, ki jim je bilo odvzeto, niti ne bo zadoščeno tistim, ki so preži-

¹² Ramón Iribertegui, *Amazonas: El hombre y el caucho*, ed. Vicariato Apostolico de Puerto Ayacucho - Venezuela; monografi, n. 4, Caraca 1987, 307 sl.

¹³ Prim. Amarili Tupiassú, *Amazoni, das travessia lusitanas a literature de até agora*, v: *Estudos Avancados*, vol. 119, 53, San Paolos (jan/april 2005): »Dejansko je Amazonija po prvi kolonizaciji ostala kot dežela, podrejena svetnemu pohlepu, vendar sedaj pod novimi retoričnimi zahtevami ... novih 'civilizacijskih' dejavnikov, ki jih niti ne omenjamo, da ne bi povzročali in povečali novih obrazov starega uničevanja, zdaj z vidika počasnega umiranja.«

¹⁴ Škofje brazilske Amazonije, *Carta al pueblo d Dios*, Santarem - Brasil (6. 7. 2012).

¹⁵ Sv. Janez Pavel II., *Poslanica za svetovni dan miru 1998*, 3: AAS 90 (1998), 150.

veli masakre, prispevalo pa bo vsaj k temu, da bomo danes zares človeški.

18. Sredi hudih izgredov kolonizacije Amazonije, polne »protislovij in uničenj«,¹⁶ nas opogumlja spomin na številne misijonarje, ki so prišli tja z evangelijem, ki so zapustili svojo deželo in sprejeli trdo življenje, polno izzivov, da so blizu najbolj nezaščitenih. Vemo, da niso bili vsi vzorni, a delovanje tistih, ki so ostali zvesti evangeliju, je tudi navdihnilo »zakonodajo, kakršna so bili Južnoameriški zakoni, ki so ščitili dostojanstvo staroselcev pred uničevanjem njihovih vasi in ozemelj.«¹⁷ Glede na to, da so bili pogosto duhovniki tisti, ki so domorodce branili pred napadalci in izkoriščevalci, misijonarji pripovedujejo: »Vztrajno so nas prosili, naj jih ne zapustimo, tako da so nam iz ust iztrgali obljubo, da se znova vrnemo.«¹⁸

19. Danes Cerkev ne more biti nič manj zavzeta in je poklicana poslušati krike amazonskih ljudstev, »da bo lahko jasno odigrala svojo preroško vlogo«.¹⁹ Hkrati pa, ker ne moremo zanikati, da se pšenica ni pomešala z ljuljko in da misijonarji niso bili vedno na strani zatiranih, me je sram in znova »ponižno prosim odpuščanja ne samo za žalitve same

¹⁶ Tretje splošno zasedanje škofov Latinske Amerike in Karibov, *Documenti di Puebla* (23. 3. 1979), 6.

¹⁷ *Instrumentum laboris*, 6. Papež Pavel III. je 2. 6. 1537 izdal *Breve Veritas ipsa*, s katerim je obsodil rasistične poglede in priznal domorodcem, kristjanom in nekristjanom, dostojanstvo človeške osebe, pravico do zasebne lastnine in prepovedal, da bi jih imeli za sužnje. Naglaša: »Ker so ljudje kot vsi drugi ..., jim ne smemo krati svobode in posedovanja lastnine, tudi tistim, ki ne verujejo v Jezusa Kristusa.« Ta nauk so potrdili papeži Gregor XIV. z bulo *Cum sicuti* (28. 4. 1591), Urban VIII. z bulo *Commissum Nobis* (22. 4. 1639), Benedikt XIV. z bulo *Immensa Pastorum Principis*, namenjeno brazilskim škofom (20. 12. 1741), Gregor XVI. s pismom *In Supremo* (3. 12. 1939), Leon XIII. s pismom brazilskim škofom *O suženjstvu* (5. 5. 1988), sv. Janez Pavel II., s *Poslanico domorodcem ameriške celine*, San Domingo (12. 10. 1992), 2; v: *Insegnamenti* 15, 2 (1992), 341-347.

¹⁸ Frederico Benico de Sousa Costa, *Carta Pastoral (1909)*, Ed. Imprenta del goblerno del Estado de Amazonas; Manaus 1994, 83.

¹⁹ *Instrumentum laboris*, 7.

Cerkve, ampak tudi za zločine nad staroselskimi ljudstvi med t. i. osvajanjem Amerike²⁰ in za strahotne zločine, ki so sledili v vsej zgodovini Amazonije. Članom staroselskih ljudstev se zahvaljujem in jim ponovno izrekam, da »ste vi s svojim življenjem klic k zavedanju /.../. Vi ste živi spomin poslanstva, ki nam ga je vsem izročil Bog: skrbeti za skupni dom.«²¹

Čut za skupnost

20. Družbeni boj nosi v sebi sposobnost za bratstvo, duha človeškega občestva. Ne da bi bila torej pomembnost osebne svobode manjša, se pri amazonskih staroselcih kaže močan čut za skupnost. Živijo namreč na tak način svoje »delo, počitek, medčloveške odnose, obrede in proslavljanja, da si vse delijo, da so zasebni prostori, tako značilni za moderno dobo, minimalni. Življenje je pot skupnosti, kjer se naloge in odgovornosti razdeljujejo in delijo na podlagi doseganja skupnega dobrega. Ni mesta za razmišljanje o posamezniku, ki bi bil ločen od skupnosti ali njenega ozemlja.«²² Ti človeški odnosi so prepojeni z naravo, ki jih obdaja, saj jo občutijo in doživljajo kot stvarnost, ki povezuje njihovo družbo in kulturo, kot podaljšek njihovega osebnega, družinskega in skupinskega telesa:

»Tista zvezda se približuje,
frfotajo kolibriji,
bolj kot slap doni moje srce,
s tvojimi ustnicami bom zalila zemljo,
naj se v nama igra veter.«²³

²⁰ Govor ob 2. svetovnem srečanju ljudskih gibanj, Santa Cruz de la Sierra – Bolivia (9. 7. 2015), v: *L' Osservatore Romano*, 11. 7. 2015, 5.

²¹ Govor na srečanju narodov Amazonije, Puerto Maldonado – Peru (19. 1. 2018), v: *L' Osservatore Romano*, 21. 1. 2018, 6.

²² *Instrumentum laboris*, 24

²³ Yana Lucila Tema, *Tamyahun Shamakupani* (Con la lluvia estoy viviendo), 1, v: <http://siwarmayu.com/es/yana-lucila-lemma-6-pomas-de-tamyawan-shamakupani-con-lalluvia-estoy-vivendo/>.

21. Učinek razkrajanja se zato pomnoži ob izkoreninjenju, ki ga doživljajo domorodci, prisiljeni izseliti se v mesta, kjer poskušajo preživeti sredi urbanih in precej individualističnih navad ter sovražnega okolja, včasih tudi na človeka nevreden način. Kako popraviti tolikšno škodo? Kako na novo sestaviti ta izkoreninjena življenja? Glede na takšno resničnost je treba spoštovati in spremljati prizadevanja številnih skupin za to, da bi domorodci ohranili svoje vrednote in svoj življenjski slog ter tega ne bi izgubili ob prilagajanju na nove okoliščine, temveč bi, nasprotno, tedaj ponudili svoj lastni prispevek k skupnemu dobremu.

22. Kristus je odrešil celotno človeško bitje in želi v vsakem zopet vzpostaviti sposobnost odnosa z drugimi. Evangelij predlaga Božjo ljubezen, ki izvira iz Kristusovega srca in poraja iskanje pravičnosti, ki je neločljiva pesem bratstva in solidarnosti ter spodbuda za kulturo srečanja. Modro življenje staroselskih ljudstev – kljub vsem mogočim omejitvam – nas spodbuja k poglobljanju tega hrepenenja. Zato so ekvadorski škofje zahtevali »nov družbeni in kulturni sistem, ki naj na prvo mesto postavlja bratske odnose, znotraj okvira priznavanja in spoštovanja različnih kultur in ekosistemov, in ki naj bo sposoben zoperstaviti se vsaki obliki diskriminacije in nadvlade med človeškimi bitji«. ²⁴

Nezdrave družbene ustanove

23. V okrožnici Hvaljen, moj Gospod (Laudato si) smo spomnili: »Če je vse med seboj povezano, vpliva na okolje in na kakovost človeškega življenja tudi zdravje neke družbene ustanove /.../. Znotraj vsake družbene ravni in med njimi se razvijajo ustanove, ki urejajo človeške odnose. Vse, kar jih prizadene, jim škoduje, na primer izguba svobode, krivica in nasilje. »Različne države upravlja prekarni institucionalni sistem, na škodo trpečega prebivalstva.« ²⁵

²⁴ Ekvadorska škofovska konferenca, *Cuidemos nuestro planeta* (20. 4. 2012), 3

²⁵ Št. 141: AAS 107 (2015), 904–905.

24. Kakšne so ustanove civilne družbe v Amazoniji? Delovni dokument sinode, ki zajema veliko prispevkov posameznikov in skupin iz Amazonije, omenja »kulturo, ki zastruplja državo in njene ustanove, ko pronica v vse družbene plasti, vključno s staroselskimi skupnostmi. Gre za pravi moralni udarec, katerega posledica je izguba zaupanja v ustanove in njihove predstavnike, kar odvzame popolnoma ves ugled politiki in družbenim organizacijam. Amazonska ljudstva niso varna pred korupcijo in postanejo njene poglavitne žrtve.«²⁶

25. Ne moremo zamolčati, da so bili udje Cerkve tudi del korupcijskih mrež, včasih celo do te mere, da so v zameno za finančno podporo cerkvenim delom sprejeli zavezanost molku. Prav zato so prišle na sinodo pobude, ki vabijo k »posvečanju posebne pozornosti izvoru donacij ali drugih vrst dobička, prav tako pa tudi izvoru investicij, izvedenih s strani cerkvenih ustanov ali kristjanov«.²⁷

Družbeni dialog

26. Amazonija bi morala biti tudi kraj družbenega dialoga, posebno med različnimi staroselskimi ljudstvi, da bi tako našla načine povezanosti in skupnega boja. Ostali pa smo k sodelovanju poklicani kot »povabljeni«, poklicani smo k iskanju – z največjim spoštovanjem – poti srečanja, ki naj obogatijo Amazonijo. Če res želimo dialog, bi ga morali vzpostaviti predvsem z zadnjimi. Oni niso katerikoli sogovornik, ki ga je treba prepričati, pa tudi ne še eden izmed enakovrednih sodelujočih za pogajalsko mizo. Oni so poglavitni sogovorniki, od katerih se moramo v prvi vrsti učiti, njih moramo poslušati po dolžnosti, ki jo zahteva pravičnost, in njih moramo prositi za dovoljenje, da lahko predstavimo svoje predloge. Njihova beseda, njihovi upi, njihovi strahovi bi morali biti najmočnejši glas za katerokoli mizo, kjer bi se odvijal dialog o Amazoniji; in veliko vprašanje je: Kako si oni sami zamišljajo dobro življenje zase in za svoje potomce?

²⁶ Št. 82.

²⁷ Št. 83.

27. Dialog mora na prvo mesto postavljati ne le zaščito ubogih, obrobnih in izključenih kot prednostno izbiro, ampak jih mora upoštevati kot protagoniste. Gre za priznavanje drugega in za spoštovanje drugega »kakor drugega«, skupaj z njegovo občutljivostjo, njegovimi najbolj osebnimi izbirami, njegovim načinom življenja in dela. Sicer bo, kakor vedno, iz vsega nastal le »načrt maloštevilnih za maloštevilne«, ²⁸ če ne samo »soglasje za pisalno mizo ali kratkotrajen mir za srečno manjšino«. ²⁹ Če pride do tega, »je potreben preroški glas« ³⁰ in kristjani smo poklicani, da ga napravimo slišnega.

Tu se rojevajo naslednje sanje.

²⁸ Papež Frančišek, *Apostolska spodbuda Veselje evangelija – Evangelii gaudium* (24. 11. 2013), 239: AAS 105 (2013), 1116.

²⁹ Prav tam, 218: AAS 105 (2013), 1110.

³⁰ Prav tam.

Drugo poglavje

KULTURNE SANJE

28. Gre za vsestransko podporo Amazoniji, kar pa ne pomeni kulturne kolonizacije, ampak pomoč, da sama potegne najboljše iz sebe. To je smisel najboljšega vzgojnega delovanja: obdelovati brez izkoreninjanja, skrbeti za rast brez zmanjševanja istovetnosti, podpirati brez vdiranja. Kakor se lahko za večno izgubijo moči, ki so v naravi, se lahko zgodi tudi s kulturami, ki nosijo v sebi še ne slišano sporočilo in so danes bolj kot kdaj ogrožene.

Amazonski polieder

29. V Amazoniji živi veliko ljudstev in narodnosti in več kot 110 staroselskih ljudstev v prostovoljni osamitvi.³¹ Njihov položaj je zelo krhek in mnogi čutijo, da so poslednji varuhi zaklada, ki je na poti izginjanja, kakor da se jim dopušča samo nemoteno preživeti, medtem ko gre postmoderna kolonizacija naprej. Ne smemo gledati nanje kot na »necivilizirane« divjake. Saj gre samo za to, da so razvili drugačne kulture in drugačne načine civilizacije, ki je nekdaj dosegla visoko stopnjo razvoja.³²

30. Pred kolonizacijo se je prebivalstvo kopicilo na obrežjih rek in jezer, kolonialni napredek pa je stare prebivalce izgnal proti notranjosti pragozda. Danes naraščajoče širjenje puščave znova izseljuje številne, ki končajo na obrobjih mest ali živijo na pločnikih včasih v skrajni bedi, pa tudi notranje

³¹ Prim. *Instrumentum laboris*, 57.

³² Prim. Evaristo Eduardo de Miranda, *Quando o Amazonas corria para o Pacífico*, Petrópolis 2007, 83–93.

razcefrani zaradi izgube vrednot, ki so jim bile prej v oporo. Tako jim navadno umanjajo oporne točke in kulturne korenine, ki so jim dajale istovetnost in občutek dostojanstva, tako se povečuje razred zavrženih. Prekine se tudi kulturni prenos življenjske modrosti, ki je stoletja prehajala iz roda v rod. Mesta, ki bi morala biti kraj srečanja, kraj medsebojne bogatitve, rodovitnosti med različnimi kulturami, postajajo prizorišče bolečega odmetavanja.

31. Vsako ljudstvo, ki mu je v Amazoniji uspelo preživeti, ima svojo kulturno istovetnost in enkratno bogastvo znotraj večkulturnega sveta, v sožitju – ne determinističnem –, ki ga je zaradi tesne povezanosti med prebivalci in njihovim okoljem težko razumeti z zunanjimi miselnimi shemami:

»Nekoč je bila pokrajina, ki se je kazala s svojo reko,
svojimi živalmi, oblaki in drevesi.
Včasih pa, ko se ni videlo
nikjer
pokrajine s svojo reko in drevesi,
so se morale stvari pokazati v mislih
dečka.«

»Iz reke narêdi svojo kri /.../.
Nato se zasadi,
vzklij in rasti,
da tvoja korenina
požene globoko v zemljo
za vse veke,
in na koncu
bodi kanu,
čoln, splav,
bršljan, glinen vrč,
koča in človek.«³³

³³ Javier Yglesias, *Llamado*, v: *Revista peruana de literatura*, 6 (junij 2007), 31.

32. Človeške skupine, njihovi življenjski slogi in pogledi na svet so tako raznoliki kakor ozemlje, saj so se morali prilagajati geografskemu okolju in njegovim možnostim. Ribiška ljudstva, v notranjosti pa nabiralci in lovci niso isto kot ljudstva, ki obdelujejo zemljo poplavnih območij. V Amazoniji še vedno najdemo na tisoče staroselskih skupnosti, afro-potomcev, obrežnih ljudstev in prebivalcev mest, ki se pri tem zelo razlikujejo med seboj in kažejo veliko človeško raznolikost. Prek ozemlja in njegovih značilnosti se razodeva Bog, odseva nekaj svoje neusahljive lepote. Zato različne skupine razvijajo znotraj vitalne sinteze s svojim okoljem sebi lasten način modrosti. Mi, ki opazujemo od zunaj, bi se morali izogniti krivičnemu posploševanju, poenostavljenemu govorjenju ali sklepom, narejenim na podlagi samo naših lastnih miselnih struktur in izkušenj.

Skrb za korenine

33. Rad bi zdaj spomnil, da »človekova porabniška vizija sveta, ki jo spodbuja kolesje sodobne ekonomske globalizacije, stremi k temu, da bi spravila kulture na skupni imenovalec, jih homogenizirala, s tem pa oslabila neizmerno kulturno raznolikost, ki je zakladnica človeštva«. ³⁴ To zelo vpliva na mlade, ko se poskušajo »razkrojiti razlike, ki so lastne njihovemu izvornemu kraju, in spremeniti mlade v bitja serijske izdelave, s katerimi se bo lahko manipuliralo«. ³⁵ Če hočemo preprečiti to dinamiko človeškega siromašenja, moramo ljubiti korenine in zanje skrbeti, saj so »izhodišče, ki nam omogoča, da se razvijemo in odgovorimo na nove izzive«. ³⁶ Vabim mlade iz Amazonije, še posebno domorodce, »da se zavzamejo za korenine, saj iz njih prihaja moč,

³⁴ Papež Frančišek, *Okrožnica Hvaljen, moj Gospod - Laudato si*, 144: AAS 2015, 905.

³⁵ Papež Frančišek, *Posinodalna apostolska spodbuda Kristus živi - Christus vivit* (25. 3. 2019), 186.

³⁶ Prav tam, 200.

ki jim bo omogočala rast, razcvet in rodovitnost.«³⁷ Za krščene med njimi pa te korenine vsebujejo tudi zgodovino izraelskega ljudstva in Cerkve do današnjega dne. Poznati jih je vir veselja in predvsem upanja, ki navdihuje pogumna dejanja.

34. Stoletja so amazonska ljudstva posredovala svojo modrost od ust do ust, prek mitov, legend, pripovedi, kakor je bilo to pri »tistih pripovedovalcih primitivnih družb, ki so hodili skozi gozdove in od vasi do vasi nosili zgodbe ter tako ohranjali skupnost živo, saj bi brez popkovine teh zgodb zaradi razdalje in nepovezanosti razpadla na koščke in se razkrojila.«³⁸ Pomembno je zato »dopustiti, da stari na dolgo pripovedujejo«³⁹ in da se mladi ustavijo ter pijejo iz tega vodnjaka.

35. Medtem ko je vedno večje tveganje, da se to kulturno bogastvo izgubi, pa so, hvala Bogu, nekatera ljudstva v zadnjih letih začela zapisovati svoje zgodbe in opisovati pomen svojih navad. Tako lahko oni sami nedvoumno spoznajo, da gre za nekaj več kot samo za etnično istovetnost in da so zakladniki čudovitih osebnih, družinskih in skupnostnih spominov. Veselim se, ko gledam, da poskušajo tisti, ki so izgubili stik s svojimi koreninami, pozdraviti ranjeni spomin. Po drugi strani pa se je tudi na strokovnih področjih začel razvijati močnejši čut za amazonsko istovetnost in je Amazonija postala celo zanje, pogosto potomce priseljencev, vir umetniških, literarnih, glasbenih, kulturnih navdihov. Različne vrste umetnosti, posebno pa poezija, so se odprle navdihu vode, pragozda, brbotajočega življenja in tudi navdihu kulturne raznolikosti ter navdihu ekoloških in družbenih izzivov.

³⁷ *Videoposlanica na Svetovnem srečanju mladih domorodcev*, Soloy-Panamá (18. 1. 2019), v: *L' Osservatore Romano*, 19. 1. 2019, 8.

³⁸ Mario Vargas Llosa, Prologo a *El Hablador*, Madrid, 8. 10. 2007.

³⁹ Papež Francišek, *Posinodalna apostolska spodbuda Kristus živi – Christus vivit*, 195.

Medkulturno srečanje

36. Kakor vsaka kulturna stvarnost imajo tudi kulture globoke Amazonije svoje omejitve. Imajo jih tudi zahodne urbane kulture. Dejavniki kot potrošništvo, individualizem, zapostavljanje, neenakost in toliko drugih so sestavine krhke podobe kultur, ki veljajo za razvitejše. Etnije, ki razvijajo kulturno bogastvo po svoji povezanosti z naravo, močnem čutu za skupnost, zlahka zaznajo naše sence, ki jih mi sami ne prepoznamo sredi namišljenega napredka. Zato nam bo koristilo, če bomo zbrali njihove izkušnje.

37. Izhajajoč iz naših korenin sédemo za skupno mizo, ki je kraj pogovora in podeljenih upanj. Tako različnost, ki je lahko zastava ali mejna črta, postaja most. Istovetnost in dialog nista sovražnika. Kulturna istovetnost sama je zakoreninjena in se bogati v dialogu z drugačnimi in pristno ohranjanje ni osamitev, ki siromaši. Moj namen torej ni predlagati popolnoma zaprtega domorodstva, nezgodovinskega, statičnega, ki zavrača vsakršno obliko mešanja. Kultura lahko postane nerodovitna, ko se »zapre sama vase in skuša trajno ohranjati zastarele oblike življenja ter zavrača kakršnokoli spremembo in soočenje z resnico človeka«. ⁴⁰ To se lahko zdi precej nestvarno, saj se ni lahko zaščititi pred kulturnim vdiranjem. Zato bi moralo biti zanimanje za ohranjanje kulturnih vrednot staroselskih ljudstev zanimanje vseh, saj je njihovo bogastvo tudi naše. Če ne rastemo v tem čutu soodgovornosti glede različnosti, ki zaljša naše človeštvo, ne moremo zahtevati od skupin iz pragozda, da se naivno odprejo »civilizaciji«.

38. V Amazoniji je celo med raznolikimi staroselskimi ljudstvi mogoče razvijati »medkulturne odnose, kjer raznolikost ne pomeni grožnje, ne opravičuje hierarhije moči enih nad drugimi, ampak pomeni dialog z različnih kulturnih

⁴⁰ Sv. Janez Pavel II., *Okrožnica Ob stoletnici – Centesimus annus* (1. 5. 1991), 50; AAS 83 (1991).

vidikov glede praznovanj, medosebnih odnosov in ponovne oživitve upanja«. ⁴¹

Ogrožene kulture, ljudstva v nevarnosti

39. Globalizirana ekonomija brez sramu povzroča rane, poškodbe in načenja človeško, družbeno in kulturno bogastvo. Razpadanje družin, do katerega prihaja zaradi nasilnih migracij, vpliva na prenašanje vrednot, saj »družina je in je vedno bila družbena ustanova, ki je največ prispevala k ohranjanju naših kultur živih«. ⁴² Poleg tega je treba »ob kolonizatorskem vdiranju množičnih sredstev obveščanja« po-speševati med domorodnimi (staroselskimi) ljudstvi »alternativne načine komunikacije, izhajajoče iz njihovih lastnih jezikov in kultur«, in možnost, da »se pripadniki staroselcev sami pojavljajo v že obstoječih sredstvih obveščanja«. ⁴³

40. V vsak načrt za Amazonijo »je treba vključiti vidik pravice ljudstev in kultur ter tako razumeti, da razvoj neke družbene skupine /.../ zahteva od krajevnih družbenih dejavnikov trajno središčno vlogo, ki naj izhaja iz njihove lastne kulture. Niti čut za kakovost življenja se ne sme postaviti nad to, ampak se mora razumeti znotraj sveta simbolov in navad, lastnih vsaki človeški skupnosti«. ⁴⁴ Če pa so se pradedne kulture staroselskih ljudstev rodile in se razvijale v intimnem stiku z naravnim okoljem, bodo težko ostale nepoškodovane, ko se enkrat to okolje rani.

To odpira vrata naslednjim sanjam.

⁴¹ Peto splošno zasedanje škofov Latinske Amerike in Karibov, *Documento di Aparecida* (29. 6. 2013), 97: It. izd. Bologna 2014, 57.

⁴² Govor na srečanju z ljudstvi Amazonije, Puerto Maldonado, Peru (19. 1. 2018), v: *L' Osservatore Romano*, 21. 1. 2018, 6.

⁴³ *Instrumentum laboris*, 123, e.

⁴⁴ Papež Frančišek, *Okrožnica Hvaljen, moj Gospod - Laudato si*, 144, v: AAS 107 (2015), 906.

Tretje poglavje

EKOLOŠKE SANJE

41. V kulturni stvarnosti, kot je Amazonija, kjer gre za tako obširen odnos človeškega bitja do narave, je vsakdanje življenje vedno kozmično. Osvobajati druge od njihovih zasuznjenosti zagotovo predpostavlja skrb za njihovo okolje in njegovo obrambo,⁴⁵ a še bolj pomoč človeškemu srcu, da se zaupno odpre tistemu Bogu, ki ni samo ustvaril vsega, kar obstaja, ampak nam je tudi dal samega sebe v Jezusu Kristusu. Gospod, ki prvi skrbi za nas, nas uči skrbeti za naše brate in sestre, pa tudi za okolje, ki nam ga vsak dan podarja. To je prva ekologija, ki jo potrebujemo. V Amazoniji se bolje razumejo besede Benedikta XVI., ki je rekel, da »je poleg ekologije narave tudi druga ekologija, ki jo lahko poimenujemo ´človeška´ in ki hkrati zahteva ´družbeno ekologijo´. To pa pomeni, da mora imeti človeštvo /.../ vedno pred očmi medsebojno povezavo med naravno ekologijo, to je spoštovanje do narave, in človeško ekologijo.«⁴⁶ Vztrajanje pri tem, da »je vse povezano«,⁴⁷ velja še posebno za področje, kot je Amazonija.

42. Če sta skrb za ljudi in skrb za ekosisteme neločljivi, postaja to še posebej pomembno tam, kjer »pragozd ni naravni vir za izkoriščanje, ampak je bitje ali več bitij, s katerimi je treba vzpostaviti odnos.«⁴⁸ Modrost staroselskih ljudstev

⁴⁵ Prim. Benedikt XVI., *Okrožnica Ljubezen v resnici - Caritas in veritate* (29. 6. 2009), 51; AAS 101 (2009) 687.

⁴⁶ Benedikt XVI., *Poslanica za svetovni dan miru 1007*, 8; *Insegnamenti* II, 2 (2006), 776.

⁴⁷ Papež Frančišek, *Okrožnica Hvaljen, moj Gospod - Laudato si*, 16, 91, 117, 138, 240; AAS 107 (2015), 854, 884, 894, 903, 940.

⁴⁸ Dokument: *Bolivija: informe país. Consulta pre-sinodal*, 2019, 36; prim. *Instrumentum laboris*, 23.

Amazonije »navdihuje spoštovanje stvarstva in skrb zanj, z jasnimi zavedanjem njegovih omejitev in s prepovedjo njegovega zlorabljanja. Zlorabljanje naravo pomeni zlorabljanje prednike, brate in sestre, stvarstvo in Stvarnika ter zastaviti prihodnost, obremeniti jo s hipoteko.«⁴⁹ Kadar staroselci »ostajajo na svojih ozemljih, skrbijo za naravo boljše od drugih«,⁵⁰ če se seveda ne pustijo zapeljati petju siren in koristoljubnim ponudbam različnih skupin oblasti. Rane, zadane naravi, jih prizadenejo na zelo neposreden in otipljiv način, saj so, kakor pravijo: »Smo voda, zrak, zemlja in življenje okolja, ki ga je Bog ustvaril. Zato prosimo, naj prenehajo trpinčenja matere Zemlje in njeno iztrebljanje. Zemlja ima kri in krvavi, multinacionalke so materi Zemlji porezale žile.«⁵¹

Sanje iz vode

43. V Amazoniji je voda kraljica, reke in potoki so žile in voda določa vse vrste življenja:

»Tam, v polnosti žarečih poletij, ko se razkrojijo zadnji sunki vzhodnega vetra, mrtvi v negibnem zraku, merilnike vlage zamenja termometer pri opisovanju podnebja. Zaloge izvirajo iz bolečih nasprotnih stanj oseke in plime velikih rek. Te narastejo vedno na osupljiv način. Amazonka stopi nabito polna iz svoje struge in v nekaj dneh dvigne raven svojih vodá /.../. Plima je zaustavitev življenja. Človek tedaj, ujet v mrežo dolgih rečnih rokavov plitve vode, čaka nenavadno ravnodušno pred nezadržno usodnostjo na konec protislovne zime s povišanimi temperaturami ozračja. Oseka je poletje. Je vstajenje iz okrnjene dejavnosti onih, ki tam trepetajo, je vstajenje iz edinega načina bivanja, združljivega z naravo, ki niha iz ene skrajnosti v drugo prek različnih pojavov, ki onemogoča vztrajanje pri vsakršnem naporu.«⁵²

⁴⁹ *Instrumentum laboris*, 26.

⁵⁰ Papež Francišek, *Hvaljen, moj Gospod – Laudato si*, 146, v: AAS 107 (2015), 906.

⁵¹ *Documento con aportes al Sínodo de la Diócesis de San José del Guaviare y de la Arquidiócesis de Villavicencio y Granada* (Colombia); prim. *Instrumentum laboris*, 17.

⁵² Euclides da Cunha, *Los Sertones* (Os Sertoões), Buenos Aires 1946, 65–66.

44. Voda v veliki Amazonki, ki zbira in oživlja vse okrog sebe, očara:

»Amazonka,
prestonica vodnih glasov,
veletok naš, očak, patriarh –
ti si skrivnostna večnost
vseh vrst rodovitnosti,
tvoje vode padajo kakor ptice ...«⁵³

45. Poleg tega je Amazonka hrbtenica, ki omogoča skladnost in povezuje: »Reka nas ne ločuje, povezuje nas, pomaga nam sobivati med različnimi kulturami in jeziki.«⁵⁴ Čeprav je res, da je na tem področju veliko »Amazonij«, je njihova središčna os velika reka, otrok mnogih rek.

»S skrajnih višin Kordiljer, kjer je večni sneg, se spušča voda in zarisuje v staro kožo kamna vijugasto sled: ravnokar se rojeva Amazonka. Rojeva se vsak trenutek. Spušča se počasna, serpentinasta luč, da na zemlji zraste. Vznemirja pašnike, utira si pot in narašča. Podtalne vode prihajajo na površje, da se objamejo z vodo, ki se spušča z Andov. Iz oblin nadvse belih oblakov, ki se jih dotika veter, pada nebeška voda. Zbrani v skupini gredo naprej, na neskončnih poteh se množijo in umivajo neskončno planjavo /.../. To je velika Amazonka, vsa v vlažnem tropskem pasu, s svojim gostim in omamnim pragozdom, kjer še vedno utripa – nedotaknjeno in na obširnih področjih še nikoli najdeno s strani človeka – življenje, ki se je bilo stkalo v notranjih globinah vode /.../. Odkar jo naseljuje človek, se dviga iz globin njenih voda, polzi iz visokih središč njenega pragozda grozovit strah: da gre to življenje počasi v smeri proti koncu.«⁵⁵

⁵³ Pablo Neruda, *Amazonas*, v: *Canto general* (1938), I. IV.

⁵⁴ REPAM, Documento *Eje de Fronteras. Preparación para el Sínodo de la Amazonia*, Tabatinga-Brasil (13. 2. 2019), 3; prim. *Instrumentum laboris*, 8.

⁵⁵ Amadeu Thiagi de Mello, *Amazonas, patria da água*.

46. Ljudski pesniki, ki so se zaljubili v njeno neskončno lepoto, so skušali izraziti, kakšna čutenja ta reka prebuja v njih, kakšno življenje podarja na svoji poti, v plesu delfinov, anakond, dreves in kanujev. A tožijo tudi nad nevarnostmi, ki vsemu temu grozijo. Ti pesniki, kontemplativni in pre-roški, nam pomagajo, da se osvobodimo tehnokratskega in potrošniškega vzorca, ki uničuje pokrajino in nas pušča brez zares vrednega bivanja.

»Svet trpi preobrazbo stopal v pluti, nog v usnju, telesa v suknu in glave v jeklu /.../. Svet trpi preoblikovanje lopate v puško, pluga v oklepnik, podobe sejaleca, ki seje, v podobo avtomata s plamenometi, čigar setev rojeva puščave. Samo poezija bo s ponižnostjo svojega glasu lahko rešila ta svet.«⁵⁶

Krik Amazonije

47. Poezija pomaga izraziti boleči občutek, ki danes pre-veva številne izmed nas. Neizpodbitna resnica je, da gre v sedanjih okoliščinah in s tem odnosom do Amazonije toliko življenja in toliko lepote »v smeri proti koncu«, čeprav bi mnogi radi še naprej verjeli, da to ni nič hudega:

»Tisti, ki so mislili, da je reka laso za igranje, so se zmotili.
Reka je tanka žila na obrazu zemlje. /.../
Reka je vrv, ki se je oklepajo živali in drevesa.
Če jo zelo trdo vlečejo, se reka lahko izčrpa.
Lahko počí in nam umije obraz z vodo in krvjo.«⁵⁷

48. Ravnovesje planeta je odvisno tudi od zdravja Amazonije. Skupaj z biomom Konga in Bornea očara z raznolikostjo svojih gozdov, od katerih so odvisni tudi ciklusi dežja, ravnovesje podnebja in velika raznovrstnost živih bitij. Deluje kakor velik filter ogljikovega dioksida, ki pomaga prepreče-

⁵⁶ Vinicius de Moraes, *Para vivir un gran amor*, Buenos Aires 2013, 116.

⁵⁷ Juan Carlos Galeano, *Los que creyeron*, v: *Amazonia y otros poemas*, Universidad Externado de Colombia, Bogota 2011, 44.

vati segrevanje zemlje. V veliki večini so njegova tla revna s humusom, zato pragozd »raste zares na tleh in ne iz tal«. ⁵⁸ Ko pragozd odstranijo, se ne zaraste nazaj, saj ostane za njim ozemlje z malo hranljivimi snovmi, ki postane puščavski predel ali ozemlje s skromnim rastlinjem. To je nevarno, saj se v notranjosti amazonskega pragozda ohranjajo brezštevni viri, ki bi bili lahko nenadomestljivi za zdravljenje bolezni. Ribe, sadeži in drugi čezmerni darovi bogatijo človeško prehrano. Poleg tega je v ekosistemu, kakršen je amazonski, nujno potrebna pomembnost vsakega koščka znotraj ohranjanja celote. Tudi nižino in morsko vegetacijo mora pognojiti to, kar Amazonka prinaša s seboj. Krik Amazonije dosega vse, ker »osvajanje in izkoriščanje naravnih bogastev /.../ ogroža danes samo sposobnost, da bi okolje prav razumeli: okolje kot »vir« ogroža danes sprejemanje okolja kot »dom«. ⁵⁹ Koristolovstvo nekaterih velikih podjetij ne bi smelo nadvladovati skupnega dobrega Amazonije in vsega človeštva.

49. Ni dovolj namenjati pozornost skrbi za najbolj vidne vrste, ki jim grozi izginotje. Središčnega pomena je imeti v mislih, da so »za dobro delovanje ekosistemov potrebne tudi gobe, alge, črvi, majhni insekti, plazilci in nešteto različnih vrst mikroorganizmov. Nekatero redke vrste, ki jih po navadi niti ne opazimo, imajo izjemno pomembno vlogo za utrditev ravnovesja v nekem okolju.« ⁶⁰ Na to se zlahka pozablja pri presojanju vplivov na okolje v zvezi z gospodarskimi načrtovanjem primarnih dejavnosti, ki se ukvarjajo s pridobivanjem neobnovljivih virov, energije, lesa in z načrtovanjem drugih dejavnosti, ki uničujejo in onesnažujejo. Po drugi strani pa je voda, ki je je v Amazoniji mnogo, osnovna dobrina za človeško preživetje, a so pri tem viri onesnaževanja vedno večji. ⁶¹

⁵⁸ Harald Sioli, *A Amazonia*, Petropolis 1985, 60.

⁵⁹ Sv. Janez Pavel II., *Govor udeležencem na mednarodnem kongresu Okolje in zdravje* (24. 3. 1997), 2; *Insegnamenti* XX, 1 (1997), 521.

⁶⁰ Papež Frančišek, *Okrožnica Hvaljen, moj Gospod - Laudato si*, 34; AS 107 (2015), 860.

⁶¹ Prim. Prav tam, 28–31; AAS (2015), 858–859.

50. Res je, da gre poleg ekonomskih interesov lokalnih podjetij in politikov tudi za »velikanske mednarodne ekonomske interese«. ⁶² Rešitev torej ni v »internacionalizaciji« Amazonije, ⁶³ ampak postaja odgovornost narodnih vlad veliko težja. Prav zato je »hvalevredno prizadevanje mednarodnih organizmov in ustanov civilne družbe, ki ozaveščajo ljudi in tudi s kritično držo sodelujejo, tudi s pomočjo legitimnih vzvodov pritiska, da bi vsaka vlada izpolnjevala svojo neprenosljivo dolžnost ohranjanja okolja in naravnih virov v svoji državi in se ne bi prodala dvoumnim krajevnim ali mednarodnim koristim.« ⁶⁴

51. Pri skrbi za Amazonijo je dobro združiti pradavno modrost prednikov s sodobnim tehnološkim védenjem, vedno pa v prizadevanju za trajnostno upravljanje z ozemljem, ki naj istočasno ohranja način življenja in sisteme vrednot naseljencev. ⁶⁵ Njim, še posebno pa staroselskim ljudstvom, gre pravica, da poleg osnovnih informacij prejmejo popolno in jasno informacijo o načrtih, njihovem dometu, rezultatih in tveganjih, da lahko to informacijo povežejo s svojimi interesi in svojim lastnim poznavanjem kraja ter tako sprejmejo ali ne oziroma predlagajo alternativne možnosti. ⁶⁶

52. Najvplivnejši se nikoli ne zadovoljijo z dobičkom, ki ga iztržijo, in viri ekonomske moči se z znanstvenim in tehnološkim razvojem povečujejo. Zato bi morali vsi vztrajati pri nujnosti »vzpostavitve zakonskih okvirov, ki bodo vsebovali nedotakljive omejitve in zagotavljali zaščito ekosistemov, preden bodo nove oblike oblasti iz vrst tehno-ekonomistov uničile ne le politiko, ampak tudi svobodo in pravičnost«. ⁶⁷ Če Božji klic potrebuje pozorno poslušanje krika ubogih in

⁶² Prav tam, 38: AAS 107 (2015), 862.

⁶³ Prim. Peta generalna konferenca škofov Latinske Amerike in Karibov, *Documento di Aparecida* (29. 6. 2007), 86: It. izd. Bologna 2014, 52.

⁶⁴ Papež Frančišek, *Hvaljen, moj Gospod - Laudato si*, 38: AAS 107 (2015), 862.

⁶⁵ Prim. Prav tam, 144, 187: AAS 107 (2015), 905–906, 921.

⁶⁶ Prim. Prav tam, 183: AAS 107 (2015), 920.

⁶⁷ Prim. Prav tam, 53: AAS 107 (2015), 868.

hkrati krika zemlje,⁶⁸ je za nas »klic Amazonije k Stvarniku podoben klicanju Božjega ljudstva v Egiptu (prim. 2Mz 3,7). To je klic zaslužjenosti in zapuščenosti, ki zahteva svobodo.«⁶⁹

Preroškost kontemplacije

53. Pogosto si pustimo izžgati vest, ker nam »nenehno odvracanje pozornosti jemlje pogum, da bi se zavedali realnosti sveta, ki je omejen in končen«.⁷⁰ Če gledamo površinsko, se morda zdi, da »stvari niso tako resne in da bi svet lahko še dolgo časa ostal tak, kakršen je. Takšno omahljivo obnašanje nam pomaga ohranjati naš slog življenja, proizvodnje in porabe. To je način, kako se človek prilagaja, da ohranja vse samouničujoče razvade: trudi se, da jih ne bi videl; bori se, da jih ne bi prepoznal; odlaša s pomembnimi odločitvami in se dela, kot da nič ni.«⁷¹

54. Onstran vsega tega želim spomniti, da ima vsaka izmed različnih vrst svojo lastno vrednost sama v sebi, da pa »vsako leto izgine na tisoče rastlinskih in živalskih vrst, ki jih ne bomo več poznali, ki jih naši otroci ne bodo mogli videti, ker so za vedno izgubljene. Največ jih izumre zaradi kakšne človeške dejavnosti. Zaradi nas na tisoče vrst ne bo moglo s svojim obstojem slaviti Boga, niti nam posredovati svojega sporočila. Te pravice nimamo.«⁷²

55. Staroselska ljudstva nas učijo kontemplirati Amazonijo in ne samo analizirati jo, da bi spoznali to čudovito skrivnost, ki nas presega. Lahko jo ljubimo in ne samo uporabljamo, da bi ljubezen prebudila globoko in iskreno zani-

⁶⁸ Prim. Prav tam, 49: AAS 107 (2015), 866.

⁶⁹ *Documento preparatorio del Sinodo dei Vescovi per l'Assemblea Speciale per la Regione Pan-amazzonica*, 8.

⁷⁰ Papež Frančišek, Okrožnica *Hvaljen, moj Gospod - Laudato si*, 56: AAS 107 (2015), 869.

⁷¹ Prav tam, 59: AAS 107 (2015), 870.

⁷² Prav tam, 33: AAS 107 (2015), 860.

manje. Še več, lahko se čutimo najgloblje povezani z njo in ne samo njeni zaščitniki. Tedaj bo Amazonija znova postala naša, kakor mati. Kajti svet se ne kontemplira »od zunaj, temveč od znotraj. Pri tem prepoznavamo vezi, s katerimi nas je Oče povezal z vsem bitji.«⁷³

56. Prebudimo estetski in kontemplativni občutek, ki ga je Bog položil v nas in ki ga včasih pustimo odmirati. Spomnimo se, da tedaj, »ko se človek ne nauči zaznavati in ceniti lepega, ni nič nenavadnega, če se mu stvari spreminjajo v predmete brezvestne porabe in zlorabe«,⁷⁴ Nasprotno pa se bo naš glas, če vstopimo v občestvo s pragozdom, zlahka povezal z njegovim in bo postal molitev: »Naslonjeni na senco starega evkaliptusa se naša molitev luči potaplja v melodijo večnega zelenja.«⁷⁵ To notranje spreobrnjenje nam bo lahko dopustilo jokati za Amazonijo in skupaj z njo klicati h Gospodu.

57. Jezus je govoril: »Ali ne prodajajo pet vrabcev za dva novčiča? In vendar Bog ni pozabil na nobenega od njih« (Lk 12,6). Bog Oče, ki je vsako bitje stvarstva ustvaril z neskončno ljubeznijo, nas poziva, da smo njegovo orodje, zato da bi poslušali klic Amazonije. Če se približamo tej srce parajoči zahtevi, bomo lahko pokazali, da nebeški Oče ni pozabil človeških bitij v Amazoniji. Po njih Jezus sam poziva nas kristjane, »kajti Vstali jih skrivnostno obdaja in usmerja k polnosti. Celó cvetje na polju in ptiči, ki jih je občudujoče zrl s svojimi človeškimi očmi, so zdaj polni njegove svetle navzočnosti.«⁷⁶ Zato verniki gledamo v Amazoniji teološki kraj, prostor, kjer se Bog sam razodeva in kliče svoje otroke.

⁷³ Prav tam, 220: AAS 107 (2015), 934.

⁷⁴ Prav tam, 215: AAS 107 (2015), 932.

⁷⁵ Sui Yun, *Cantos para el mendigo y el rey*, Wiesbaden 2000.

⁷⁶ Papež Francišek, *Okrožnica Hvaljen, moj Gospod - Laudato si*, 100: AAS 107 (2015), 887

Vzgoja in okoljske navade

58. Tako gremo lahko korak naprej in se spomnimo, da se celostna ekologija ne zadovoljuje z uskladitvijo tehničnih vprašanj ali s političnimi, pravnimi in družbenimi odločitvami. Velika ekologija vedno vsebuje vzgojni vidik, ki prinese razvoj novih navad pri posameznikih in skupnostih. Žal je veliko prebivalcev Amazonije prevzelo navade, lastne velikim mestom, kjer sta potrošništvo in kultura odmetavanja že močno zakoreninjena. Ne bo zdrave in trajnostne ekologije, sposobne spremeniti karkoli, če se ne bodo spremenili ljudje, če jih ne bo nihče spodbujal, naj se odločajo za drugačen slog življenja, manj pogolten, bolj umirjen, bolj spoštljiv, manj hlepeč, bolj bratski.

59. Kajti »čim bolj je človeško srce prazno, toliko več bi rado kupovalo, imelo in uživalo. V takšnih okoliščinah se zdi nemogoče, da bi prizadeti sprejel stvarnost, ki ga omejuje. /.../ Ne mislimo le na možnost hudih vremenskih pojavov ali na velikanska naravna opustošenja, temveč tudi na katastrofe, ki jih prinašajo družbene krize, kajti obsedenost s potrošniškim življenjskim slogom, zlasti še če si ga morejo privoščiti le nekateri, lahko izzove le nasilje in medsebojno uničenje.⁷⁷

60. S svojo dolgo duhovno izkušnjo, s svojo prenovljeno zavestjo o vrednosti stvarstva, svojo skrbjo za pravičnost, s svojo odločitvijo za zadnje in uboge, s svojo vzgojno tradicijo ter s svojo zgodovino utelešanja v tako različne kulture vsega sveta želi tudi Cerkev prispevati svoj delež pri skrbi za Amazonijo in svoj delež k njeni rasti.

To daje prostor naslednjim sanjam, ki jih želim bolj neposredno deliti s pastirji in katoliškimi verniki.

⁷⁷ Prav tam, 204: AAS 107 (2015), 928.

Četrto poglavje

CERKVENE SANJE

61. Cerkev je poklicana hoditi skupaj z ljudstvi Amazonije. V Latinski Ameriki se je ta hoja kazala na privilegiran način, kakor je bila škofovska konferenca v Medellinu (1968) in njena prilagoditev za Amazonijo v Santaremu (1972); nato v Puebli (1979), Santo Domingu (1992) in Aparecidi (2007).⁷⁸ Pot se nadaljuje in misijonarska naloga mora rasti v kulturi srečanja proti »mnogovrstni harmoniji«,⁷⁹ če hoče razviti Cerkev z amazonskim obrazom. Da pa bi to utelešenje Cerkev in evangelija lahko bilo omogočeno, mora vedno znova odmevati veliko misijonsko oznanilo.

Nepogrešljivo oznanilo v Amazoniji

62. Soočeni s številnimi potrebami in tesnobo, ki se s krikom dvigajo iz srca Amazonije, lahko odgovorimo s pomočjo družbenih organizacij, tehničnih sredstev, prostora za razprave, političnih programov, kar vse je lahko sestavni del rešitve. Pa vendar kristjani ne zavračamo predloga vere, ki ga prejemamo iz evangelija. Čeprav se želimo bojevati z vsemi, skupaj z njimi, se ne sramujemo Jezusa Kristusa. Za tiste, ki so se srečali z Njim, ki živijo v prijateljstvu z Njim in se prepoznavaajo v Njegovem sporočilu, je neizogibno govoriti o Njem in drugim približevati njegov predlog novega življenja: »Kajti gorje meni, če evangelija ne bi oznanjal!« (1 Kor 9,16).

⁷⁸ Prim. Documenti di Santarem (1972) e Manaus (1997), in Nacionalna konferenca brazilskih škofov, *Desafio missionário. Documentos da Ugreja na Amazonia*, Brasilia 2014, 9–28 in 67–84.

⁷⁹ Francišek, *Apostolska spodbuda Veselje evangelija – Evangelii gaudium*, 220: AAS 105 (2013), 110.

63. Po eni strani nas pristna odločitev za najbolj uboge in pozabljene spodbuja, da jih osvobajamo njihovega materialnega uboštva in da branimo njihove pravice, hkrati pa ta odločitev vsebuje tudi dejstvo, da jim predlagamo prijateljstvo z Gospodom, kar jih podpira in jim daje dostojanstvo. Žalostno bi bilo, če bi od nas dobili zbirko nauk ali moralnih zahtev, ne pa velikega odrešenjskega oznanila, tega glasnega misijonskega klica, ki meri na srce in daje smisel vsemu drugemu. Tudi samo z družbenim sporočilom se ne moremo zadovoljiti. Če dajemo življenje zanje, za pravičnost in dostojanstvo, ki so ju vredni, jim ne moremo prikrivati, da vse to delamo zato, ker prepoznavamo v njih Kristusa in ker odkrivamo neizmerno dostojanstvo, ki jim ga priznava Bog Oče, ki jih neskončno ljubi.

64. Imajo pravico do oznanila evangelija, predvsem pravico do tega prvega oznanila, ki se imenuje kerigma in ki »je poglobitno oznanilo, ki ga moramo vedno znova na različne načine slišati na novo in ga vedno znova oznanjati v eni ali drugi obliki«. ⁸⁰ Gre za oznanjanje Boga, ki neskončno ljubi vsako človeško bitje, ki je v polnosti izkazal to ljubezen v – za nas – križanem Kristusu in v Vstalem v naših življenjih. Predlagam vnovično branje kratkega povzetka o tej tematiki v četrtem poglavju apostolske spodbude *Christus vivit*. To oznanilo mora nenehno odmevati v Amazoniji in mora biti izraženo na mnogo različnih načinov. Brez tega gorečega oznanila bo vsaka cerkvena struktura postala samo še ena nevladna organizacija več, s tem pa ne bomo odgovorili na prošnjo Jezusa Kristusa: »Pojdite po vsem svetu in oznanite evangelij vsemu stvarstvu!« (Mr 16,15).

65. Katerikoli predlog za rast in dozorevanje v krščanskem življenju mora imeti kot stalno središčno os to oznanilo, kajti »celotno krščansko oblikovanje je v prvi vrsti poglobljanje kerigme, ki jo vedno bolj in bolje osvajamo«. ⁸¹ Temeljni odziv

⁸⁰ Prav tam, 164: AAS 105 (2013), 1088–1089.

⁸¹ Prav tam, 165: AAS 105 (2013), 1089.

na to oznanilo, kadar pripelje do osebnega srečanja z Gospodom, je bratska ljubezen, ta »nova zapoved, ki je prva in največja in ki nas napravlja najbolj prepoznavne kot učence«. ⁸² Tako kerigma in bratska ljubezen sestavljata veliko sintezo vseh vsebin evangelija, ki naj se v Amazoniji nenehno predlaga in ne preneha. To so živeli veliki evangelizatorji Latinske Amerike, na primer sv. Turibij iz Mogroveja ali sv. Jožef de Anchieta.

Inkulturacija

66. Cerkev, ki spet in spet oznanja kerigmo, mora v Amazoniji hkrati rasti. Zato vedno znova oblikuje svojo istovetnost v poslušanju in dialogu z ljudmi, stvarnostjo in zgodovino njenih ozemelj. Tako bo lahko vedno bolj razvijala proces inkulturacije, ki ne zaničuje ničesar dobrega že obstoječega v amazonskih kulturah, ampak to sprejme in v luči evangelija ponese v polnost. ⁸³ Tudi ne podcenjuje bogastva krščanske modrosti, ki se je prenašala iz stoletja v stoletje, kakor da bi skušali pozabiti zgodovino, v kateri je deloval Bog na veliko načinov, saj ima Cerkev mnogovrsten obraz, »ne samo z vsesplošnega brezčasnega vidika /.../ ampak tudi iz njene časne stvarnosti.« ⁸⁴ Gre za izvorno tradicijo Cerkve, ki ni statičen zaklad, ki ni muzejski razstavni predmet, ampak je korenina drevesa, ki raste. ⁸⁵ Je tisočletna tradicija, ki pričuje o Božjem delovanju znotraj svojega ljudstva in »ima

⁸² Prav tam, 161: AAS (2013), 1087.

⁸³ Tako zadevo razume 2. Vatikanski koncil v Pastoralni konstituciji *Cerkev v sedanjem svetu* (št. 44), ko pravi: »Cerkev se je od začetka svoje zgodovine naučila izražati Kristusovo oznanilo s pomočjo pojmov in govoric raznih narodov. Vrh tega je to oznanilo skušala osvetliti z modrostjo filozofov: vse z namenom, da bi ob upoštevanju pravih meja prilagodila evangelij tako umevanju vsakogar kakor tudi zahtevam izobraženih. ...«

⁸⁴ Pismo Božjemu ljudstvu, ki potuje v Nemčiji (29. 6. 2019), 9: *L' Osservatore Romano*, 1.-12- 7. 2019, 9.

⁸⁵ Prim. sv. Vincencij di Lerins, *Communitorium primum*, 23: PL 50, 668: »Da bi se prilagodilo letom, razširilo v času, sprejelo s starostjo.«

bolj poslanstvo ohranjanja ognja živega kakor vzdrževanja njegovega pepela.«⁸⁶

67. Sv. Janez Pavel II. je učil, da Cerkev ob predstavljanju svojega evangelijskega predloga »ne poskuša zanikati samostojnosti kulture. Nasprotno, do nje čuti največje spoštovanje.« Kultura namreč »ni samo področje odrešenja in povzdignjenja, ampak ima lahko tudi vlogo posredništva in sodelovanja.«⁸⁷ Ko se je obrnil na staroselce ameriške celine, je spomnil, da »vera, ki ne postane kultura, ni v polnosti sprejeta vera, ni v polnosti razumljena, ni zvestó živeta.«⁸⁸ Iz zivi kultur vabijo Cerkev k drži »budnega, kritičnega čuta, pa tudi zaupne pozornosti.«⁸⁹

68. Vrniti se moram k temu, kar sem izrazil v apostolski spodbudi Evangelii gaudium v zvezi z inkulturacijo, ki temelji na prepričanju, da »milost predpostavlja kulturo. Božji dar dobiva podobo v kulturi tistega, ki ga prejme.«⁹⁰ Zaznajmo, da to vključuje dvojno gibanje. Po eni strani dinamično rodovitnosti, ki omogoča na določenem kraju izraziti evangelij, saj kadar »skupnost sprejme oznanilo zveličanja, Sveti Duh oplemeniti njeno kulturo s preobražujočo močjo evangelija.«⁹¹ Po drugi strani pa tudi Cerkev sama živi pot sprejemanja, ki jo bogati s tem, kar je Duh skrivnostno že bil posejal v tej kulturi. Tako da »Sveti Duh olepša Cerkev, ko ji kaže nove vidike razodetja in ji podarja novo obličje.«⁹² Dejansko gre za to, da spodbujamo in dopuščamo neizčrpnemu oznanilu evangelija prebuditi »novo povezavo evangelija

⁸⁶ Pismo Božjemu ljudstvu, ki potuje v Nemčiji, 9; prim. Besedam, ki jih je izrazil Gustav Mahler: »Izročilo je varuh prihodnosti, ne pa ohranjevanje pepela.«

⁸⁷ Sv. Janez Pavel II., *Govor univerzitetnim učiteljem in delavcem v kulturi*, Coimbra (15. 5. 1982), 5; *Insegnamenti V*, 2 (1982), 1702–1703.

⁸⁸ Poslanica domorodnim ljudstvom ameriške celine, Santo Domingo (12. 10. 1982), 6; *Insegnamenti 5/1* (1982), 131.

⁸⁹ Sv. Janez Pavel II., *Posinodalna apostolska spodbuda Posvečeno življenje – Vita consecrata* (25. 3. 1996), 98; AAS (1996), 474–475.

⁹⁰ Št. 115; AAS (2013), 1068.

⁹¹ Prav tam, 116; AAS (2013), 1068.

⁹² Prav tam.

s kulturo, v kateri je oznanjen«, za kar pa mora biti oznanjen »z njenimi kategorijami«. ⁹³

69. Zato »krščanstvo, kakor moremo videti v zgodovini Cerkve, nima enega samega kulturnega vzorca«⁹⁴ in »ne bi bilo v skladu z logiko učlovečenja, če bi mislili na krščanstvo z eno kulturo in enotno podobo«. ⁹⁵ Pa vendar je še vedno nevarno, da evangelizatorji, ki pridejo v določen kraj, mislijo, da niso poklicani sporočati samo evangelija, ampak tudi kulturo, v kateri so oni sami odraščali, pri tem pa pozabljajo, da ne gre hkrati za »uveljavljanje določene kulturne oblike, pa naj bo še tako lepa in stara«. ⁹⁶ Pogumno je treba sprejeti novost Duha in biti sposoben vedno ustvarjati kaj novega z neizčrpnim zakladom Jezusa Kristusa, ker »inkulturacija postavlja Cerkev na potrebno – čeprav težko – pot«. ⁹⁷ Res je, da »so ti postopki vedno dolgotrajni in nas morda včasih preveč hromi bojazen«, tako da končamo kakor »opazovalci postopnega zastoja (stagnacije) Cerkve«. ⁹⁸ Ne bojmo se, ne režimo kril Svetemu Duhu!

Poti inkulturacije v Amazoniji

70. Če želimo doseči prenovljeno inkulturacijo evangelija v Amazoniji, mora Cerkev poslušati njihovo starodavno modrost prednikov, ponovno dati glas starejšim, prepoznati vrednote, ki prevevajo slog življenja staroselskih skupnosti, pravočasno zbrati bogate pripovedi ljudstev. V Amazoniji smo že prejeli bogastva, ki prihajajo iz predkolumbovskih kultur, »kakor odprtost za Božje delovanje, občutek hvaležnosti za sadove zemlje, zavedanje svetosti človeškega življenja in spo-

⁹³ Prav tam, 128: AAS (2013), 1074.

⁹⁴ Prav tam, 116: AAS 82013), 1068.

⁹⁵ Prav tam, 117: AAS (2013), 1069.

⁹⁶ Prav tam.

⁹⁷ Sv. Janez Pavel II., *Govor za plenarnem zasedanju Papeškega svet za kulturo* (17. 1. 1987): *Insegnamenti X*, 1 (1987), 125.

⁹⁸ Papež Frančišek, *Apostolska spodbuda Veselje evangelija – Evangelii gaudium*, 129: AAS 105 (2013), 1074.

štovanje družine, občutek solidarnosti in soodgovornosti pri skupnem delu, pomembnost vsega kulturnega, verovanja v življenje preko zemeljskega življenja in toliko drugih vrednot.«⁹⁹

71. V tem okviru izražajo amazonski domorodci pristno kakovost življenja kot nekakšno »dobro življenje«, ki zajema osebno, družinsko, skupnostno in kozmično skladnost in ki se izraža v njihovem načinu skupnostnega razumevanja življenja, v sposobnosti vedno znova najti veselje in polnost sredi trdega in preprostega življenja, pa tudi v odgovorni skrbi za naravo, ki ohranja naravne vire za prihodnje rodove. Staroselska ljudstva bi nam lahko pomagala zaznati, kaj je srečna zmernost in v tej točki »nas lahko veliko naučijo«.¹⁰⁰ Oni znajo biti srečni in zadovoljni z malim, veselijo se majhnih Božjih darov in ne kopicijo toliko stvari, ne uničujejo brez resnične potrebe, ohranjajo ekosisteme in prepoznavajo, da ima zemlja – ob tem, ko se jim kakor velikodušni izvir daje za ohranjanje življenja – tudi materinski občutek, ki prebuja spoštljivo nežnost. Vse to moramo upoštevati in sprejeti pri evangelizaciji.¹⁰¹

72. Medtem ko se borimo zanje in z njimi, smo poklicani »biti njihovi prijatelji, jim prisluhniti, jih razumeti in sprejeti skrivnostno modrost, ki nam jo želi Bog posredovati po njih«.¹⁰² Prebivalci mest morajo ceniti to modrost in se pustiti ponovno »vzgojiti« nasproti silovitemu potrošništvu in osamitvi v urbanih naseljih. Cerkev sama je lahko gibalno, ki bo v pomoč pri ponovnem kulturnem vzpostavljanju v čudoviti združitvi z oznanilom evangelija. Poleg tega Cerkev postaja

⁹⁹ Četrta generalna konferenca škofov Latinske Amerike in Karibov, *Documento di Santo Domingo* (12.–28. 10. 1992), 17.

¹⁰⁰ Papež Frančišek, *Apostolska spodbuda Veselje evangelija – Evangelii gaudium*, 198; AAS 105 (2013), 1103.

¹⁰¹ Prim. Vittorio Messori – Josef Ratzinger, *Rapporto sulla fede*, Cinisello Balsamo 1985, 211–212.

¹⁰² Papež Frančišek, *Apostolska spodbuda Veselje evangelija – Evangelii gaudium*, 198; AAS 105 (2013), 1103.

orodje usmiljene ljubezni, če mestne skupnosti niso samo misijonarske v svojem okolju, ampak sprejemajo tudi uboge, ki prihajajo iz notranjosti in jih preganja beda. Prav tako, kadar so skupnosti blizu mladim priseljencem in jim pomagajo pri vživljanju v mesto, da ne bi pri tem padli v njegove mreže razčlovečenja. Ta dejanja Cerkve, ki rastejo iz ljubezni, so dragocene poti znotraj procesa inkulturacije.

73. Inkulturacija v bistvu dviga in napolnjuje. Zagotovo je treba spoštovati staroselsko mistiko medsebojne povezanosti in soodvisnosti vsega ustvarjenega, mistiko hvaležnosti, ki ljubi življenje kot dar; mistiko svetega čudenja pred naravo, ki nas presega s tolikim življenjem. Pa vendar gre tudi za to, da zmoremo ta odnos v stvarstvu navzočega Boga vedno bolj spreminjati v osebni odnos s Ti, ki drži v rokah stvarnost samo in ji želi dati smisel; Ti, ki nas pozna in nas ljubi:

»Lebdijo moje sence, mrtvi lesovi.
Zvezda pa se brez očitanja rojeva
nad rokami tega otroka, spretnimi,
ki osvajajo vode in nebo.
Dovolj naj mi bo vedeti, da me Ti poznaš,
celega, od časov pred mojimi dnevi.«¹⁰³

74. Prav tako odnos z Jezusom Kristusom, pravim Bogom in pravim človekom, osvoboditeljem in odrešenikom, ni sovražen in nasprotujoč temu pogledu na svet, poudarjeno kozmičnem, ki je značilen zanje, kajti On je tudi Vstali, ki prodira v vse stvari.¹⁰⁴ »Za krščansko izkustvo najdejo vsa kozmična bitja svoj pravi smisel v učlovečeni Besedi, kajti Božji Sin je v sebi združil tudi tvorni del veselja. Vanj je položil seme končne preobrazbe.«¹⁰⁵ On je veličastno in skriv-

¹⁰³ Pedro Casaldaliga, *Carta de navegar, v: El tiempo y la espera*, Santader 1986.

¹⁰⁴ Sv. Tomaž Akvinski razlaga: »Trije načini so, kako je Bog navzoč v stvareh: prvi je splošen glede na bistvo, navzočnost in moč; drugi je po milosti, kot je v svetnikih; tretji je specifičen, v združenju s Kristusom (*Ad Colossenses*, II, 2).

¹⁰⁵ Papež Frančišek, *Okrožnica, Hvaljen, moj Gospod – Laudato si*, 235: AAS 197 (2015), 939.

nostno navzoč v reki, drevesih, ribah, v vetru kakor Gospod, ki kraljuje v stvarstvu, ne da bi izgubil svoje preobražene povečane rane, in ki v evharistiji sprejme elemente sveta ter podari vsakemu izmed njih pomen velikonočnega daru.

Družbena in duhovna inkulturacija

75. Glede na revščino in zapuščenost množic prebivalcev Amazonije, bo morala ta inkulturacija nujno vsebovati močno družbeno noto in se odločno postaviti v bran človekovim pravicam. To bo omogočilo, da se bo zasvetil tisti Kristusov obraz, »ki se je s posebno nežnostjo želel poistovetiti z najbolj krhkiimi in ubogimi«. ¹⁰⁶ Kajti »iz bistva evangelija spoznamo tesno povezanost med evangeliziranjem in človeškim napredovanjem«, ¹⁰⁷ kar za krščanske skupnosti pomeni jasno zavezanost kraljestvu pravičnosti pri zavzemanju za zavržene. Nadvse pomembna je pri tem primerna izobrazba pastoralnih delavcev v družbenem nauku Cerkve.

76. Hkrati mora inkulturacija evangelija v Amazoniji bolj povezati družbeno in duhovno, tako da najbolj ubogim ne bo treba iskati zunaj Cerkve duhovnosti, ki bi potešila njihovo hrepenenje po presežnem. Ne gre torej za individualistično religioznost, ki bi odtujevala od družbe in bi skušala utišati zahteve po človeka bolj vrednem življenju, pa tudi ne za uničevanje presežne in duhovne razsežnosti, kakor da bi človeškemu bitju zadostoval materialni razvoj. To nas poziva ne le k združevanju obeh polov, ampak k njenemu globokemu povezovanju. Tako bo zasvetila prava lepota evangelija, ki v polnosti omogoča počlovečenje, ki daje ljudem in ljudstvom celostno dostojanstvo, ki napolnjuje srce in vse življenje.

¹⁰⁶ Tretja splošna konferenca škofov Latinske Amerike in Karibov, *Documento di Puebla* (23. 3. 1979), 196.

¹⁰⁷ Papež Frančišek, *Apostolska spodbuda Veselje evangelija - Evangelii gaudium*, 178: AAS 105 (2013).

Izhodiščne točke za amazonsko svetost

77. Tako se bodo lahko rojevala pričevanja svetosti z amazonskim obrazom, ki ne bodo kopije vzorcev iz drugih krajev, temveč svetost, rojena iz srečanja in izročitve, iz kontemplacije in služenja, iz sprejemajoče samote in skupnega življenja, iz vesele zmernosti in boja za pravičnost. To svetost dosega »vsak po svoji poti«¹⁰⁸ in enako velja tudi za ljudstva, kjer se milost uteleša in sije s svojevrstnimi potezami. Predstavljajmo si svetost z amazonskimi potezami, ki je poklicana pozivati k vesoljno Cerkev ustreznemu delovanju.

78. Proces inkulturacije, ki ne zajema le poti posameznikov, temveč tudi poti ljudstev, zahteva ljubezen do ljudstva, ki je polna spoštovanja in razumevanja. V dobršem delu Amazonije se je ta proces že začel. Pred več kot štiridesetimi leti so amazonski škofje Peruja poudarili, da je v številnih skupinah v njihovi regiji »evangeliziran človek, ki ga je oblikovala lastna večplastna in spreminjajoča se kultura, že prejel prvo evangelizacijo«, saj ima »določene poteze ljudskega katolicizma, ki je danes nekaj, kar je ljudstvo sprejelo za svoje, nekaterim potezam celo spremenilo pomene, in kar prenaša iz roka v rod, čeprav so jim bile prvotno posredovane verjetno s strani pastoralnih delavcev«.¹⁰⁹ Ne prenašamo se z ocenami, da gre pri določenih religioznih izrazih, ki sponzato izvirajo iz življenja ljudstev, za vraževerje ali poganstvo. Bolj prav je znati prepoznavati pšenico, ki raste med ljujtko, kajti »v ljudski pobožnosti lahko dojamemo način, v katerem si je sprejeta vera v kulturi privzela lik in ga nenehno predaja naprej«.¹¹⁰

¹⁰⁸ *Dogmatična konstitucija o Cerкви – Lumen gentium* (1964), 11; prim. Papež Frančišek, *Apostolska spodbuda Veselite in radujte se – Gaudete et exultate* (19. 3. 2018), 10–11.

¹⁰⁹ Apostolski vikariati peruanske Amazonije, *Segunda asamblea episcopal regional de la selva*, San Ramon – Peru (5. 10. 1973), v: *Exodo de la Iglesia en la Amazonia, Documentos pastorales de la Iglesia en la Amazonia peruana* 1976, 121.

¹¹⁰ Frančišek, *Apostolska spodbuda Veselje evangelija – Evangelii gaudium*, 123; AAS 105 (2013), 1071.

79. Na neki način je mogoče razumeti kakšen simbol domorodcev, ne da bi ga nujno ocenili kot malikovanje. Mit, ki je poln duhovnosti, lahko ovrednotimo in ga ne razumevamo vedno kot pogansko zmoto. Nekatera verska praznovanja imajo svet pomen in so prostorje za ponovno srečanje in bratstvo, čeprav je potreben še postopen proces očiščevanja ali dozorevanja. Misijonar po duši skuša odkriti, kateri pristni notranji vzgibi se izražajo v teh religioznih obredih, včasih nepopolnih, delnih ali zmotnih, ter skuša na to odgovoriti iz inkulturirane duhovnosti.

80. Nedvomno bo to duhovnost, osredotočena na enega Boga in Gospoda, hkrati pa sposobna vstopiti v stik z vsakdanjimi potrebami ljudi, ki se trudijo za človeka vredno življenje, ki se želijo radostiti lepih stvari bivanja, najti mir in skladnost, rešiti družinske težave, pozdraviti svoje bolezni, videti svoje otroke srečno odraščati. Največja nevarnost bi bila oddaljiti jih od srečanja s Kristusom zato, ker bi ga predstavili kot sovražnika veselja ali kot nekoga, ki je ravnodušen do človeških iskanj in trpljenja.¹¹¹ Danes je brezpogojno nujno pokazati, da svetost ne odvzame človeku »niti moči niti življenja niti veselja«.¹¹²

Inkulturacija liturgije

81. Inkulturacija krščanske duhovnosti v kulturah staroselskih ljudstev vidi v zakramentih pot posebne vrednosti, ker se v njih združujeta božje in kozmično, milost in stvarstvo. V Amazoniji jih ne bi smeli razumevati ločenih od ustvarjenega, saj so zakramenti »privilegirani načini, s katerim si je Bog privzel naravo in jo preoblikoval v posrednico nadnaravnega življenja«.¹¹³ So dopolnitev ustvarjenega, kjer

¹¹¹ Prim. Papež Frančišek, *Apostolska spodbuda Veselite in radujte se – Gaudete et exultate*, 126–127.

¹¹² Prav tam, 32.

¹¹³ Papež Frančišek, *Okrožnica Hvaljen, moj Gospod – Laudato si*, 235: AAS 107 (2015), 939

je narava povzdignjena, da bi postala kraj in orodje milosti, da bi »objela svet na neki drugi ravni«. ¹¹⁴

82. V evharistiji »se je Gospod na vrhuncu učlovečenja hotel po koščku snovi povezati z našo notranjostjo. /.../ Evharistija povezuje nebo in zemljo, objema in prešinja vse stvarstvo.« ¹¹⁵ Zato more biti »evharistija vir luči in spodbud za naše ravnanje z okoljem. Vodi nas, da bi bili skrbniki vsemu stvarstvu.« ¹¹⁶ In tako »ne bežimo pred svetom ne pred naravo, ko se želimo srečati z Bogom«. ¹¹⁷ To nam omogoča sprejeti v liturgijo veliko elementov, ki so lastni izkušnji domorodcev v njihovem globokem stiku z naravo, in spodbujati izvorne izraze v obliki pesmi, plesov, obredov, kretenj in simbolov. Že drugi vatikanski cerkveni zbor je terjal inkulturacijo liturgije v domorodna ljudstva, ¹¹⁸ a je minilo več kot petdeset let, preden smo malo napredovali v tej smeri. ¹¹⁹

83. Na nedeljo »krščanska duhovnost povezuje počitek s praznovanjem. Človek je nagnjen k odrivanju premišljevalnega počitka na raven neustvarjalnega in nekoristnega. Pri tem pozablja, da tako jemljemo delu, ki ga opravljamo, najpomembnejše: smisel. Poklicani smo, da v svoje delo vključimo dovezetnost in zastonjskost.« ¹²⁰ Staroselska ljudstva poznajo to hvaležnost in zdrav kontemplativni prosti čas. Naša slavja bi jim morala pomagati živeti to izkušnjo v nedeljski liturgiji, da bi se srečali z lučjo Besede in evharistije, ki razsvetljuje naše konkretno življenje.

84. Zakramenti kažejo in sporočajo Boga, ki je blizu in ki z usmiljenjem prihaja zdraviti in krepiti svoje otroke. Zato mo-

¹¹⁴ Prav tam.

¹¹⁵ Prav tam, 236: AAS 107 (2015), 940.

¹¹⁶ Prav tam.

¹¹⁷ Prav tam, 235: AAS 107 (2015), 939.

¹¹⁸ Prim. *Konstitucija o svetem bogoslužju – Sacrosanctum Concilium*, 37–40; 65, 77, 81.

¹¹⁹ Na sinodi je bil izražen predlog o pripravi »amazonskega obreda«.

¹²⁰ Francišek, *Okrožnica Hvaljen, moj Gospod – Laudato si*, 237: AAS 107 (2015), 940.

rajo biti dostopni predvsem ubogim in nikoli se jih ne sme odtegniti zaradi denarja. Ko govorimo o ubogih in pozabljenih v Amazoniji, tudi ni na mestu podrejanje predpisom, kar bi izključevalo in oddaljevalo, kajti tako so na koncu oni zavrženi s strani Cerkve, ki postaja carina. Nasprotno, »v težkih situacijah, ki jih doživljajo najbolj pomoči potrebni, si mora Cerkev posebno prizadevati, da jih razume, tolaži in vključuje; izogibati pa se mora temu, da bi tem ljudem nalagala celo vrsto predpisov, kot da bi bili nezlomljivi. S tem bi dosegli prav nasproten učinek, namreč da bi se zaradi Matere Cerkve – ki je poklicana, da jim približa Božje usmiljenje – čutili obojene in zapuščene.«¹²¹ Cerkvi namreč usmiljenje lahko postane preprosto romantična beseda, če se konkretno ne izkazuje v pastoralnem delu.¹²²

Inkulturacija cerkvenih služb

85. Inkulturacija se mora razvijati in se kazati tudi v utelešenju načina, kako voditi naprej cerkveno organizacijo in cerkvene službe. Če se inkulturira duhovnost, če se inkulturira svetost, če se inkulturira sam evangelij, kako bi se lahko izognili misli na inkulturacijo načina za oblikovanje strukture cerkvenih služb in njihovo življenje? Prisotnost pastorale Cerkve je v Amazoniji negotova, in to delno zaradi neskončne ozemeljske razširjenosti z mnogimi težko dostopnimi kraji, veliko kulturno raznolikostjo, resnimi družbenimi problemi in zaradi odločitev nekaterih ljudstev samih, da se zaprejo. Vse to nas ne sme pustiti brezbržnih in zahteva od Cerkve specifičen in pogumen odgovor.

86. Doseči je treba tako oblikovanje cerkvenih služb, da bodo na voljo za večjo pogostnost evharističnega slavlja, celo v bolj oddaljenih in skritih skupnostih. V Aparecidi smo bili po-

¹²¹ Papež Frančišek, *Posinodalna apostolska spodbuda Radost ljubezni – Amoris Laetitia* (19. 3. 2016), 49: AAS 108 (2016), 331; prim. Prav tam, 305: AAS 108 (2016), 436–437.

¹²² Prim. prav tam, 296, 308: AAS (2016), 430–431, 438.

vabljeni poslušati tožbe številnih skupnosti Amazonije, ki so »prikrajšane za nedeljsko evharistijo skozi dolga obdobja«. ¹²³ Hkrati pa so potrebni taki nosilci cerkvenih služb, ki bi mogli od znotraj razumeti občutljivost in kulture Amazonije.

87. Način oblikovanja življenja in izvajanja cerkvene službe duhovnikov ni enoten in zahteva različne odtenke v različnih krajih sveta. Zato je potrebno določiti, kaj je najbolj značilno za duhovnika, tisto, kar ne more biti preneseno na nikogar drugega. Odgovor je v zakramentu svetega reda, ki ga upodablja po Kristusu – duhovniku. In prvi zaključek je, da posebna narava, ki jo duhovnik prejme v zakramentu svetega reda, samo njega usposablja za darovanje evharistije. ¹²⁴ To je njegova značilna in prvotna vloga, ki ne more biti prenesena na druge. Nekateri menijo, da duhovnika razlikuje od drugih oblast, dejstvo, da je najvišja avtoriteta skupnosti. A je že sv. Janez Pavel II. razložil, da kljub razumevanju duhovništva »hierarhično« ta vloga ne pomeni, da je duhovnik nad vsemi drugimi, ampak da je podeljena »povsem za svetost udov mišičnega Kristusovega telesa«. ¹²⁵ Ko se zatrjuje, da je duhovnik znamenje »glave, ki je Kristus«, je temeljni pomen v tem, da je Kristus izvir milosti: On je glava Cerkve, ker ima moč in »oblast, da daje milosti razlivati se po vseh udih Cerkve«. ¹²⁶

88. Duhovnik je znamenje te Glave, ki izliva milost predvsem tedaj, ko obhaja evharistijo, izvir in vrhunec vsega krščanskega življenja. ¹²⁷ To je njegova velika moč in oblast, ki jo lahko prejme samo v zakramentu duhovniškega reda. Zato

¹²³ Peta generalna konferenca škofov Latinske Amerike in Karibov, *Documento di Aparecida* (29. 6. 2007), 100; It. izd. Bologna 2014, 63.

¹²⁴ Prim. Kongregacija za verski nauk, Pismo *Sacerdotium ministeriale* škofom Katoliške Cerkve o nekaterih vprašanih službenega duhovništva (6. 8. 1983); AAS (1983), 1001–1009.

¹²⁵ Sv. Janez Pavel II., Apostolsko pismo *O dostojanstvu žene – Mulieris dignitatem* (15. 8. 1988), 27; AAS 80 (1988), 1718.

¹²⁶ Sv. Tomaž Akvinski, *Summa Theologiae* III, q.8.1. 1, resp.

¹²⁷ Prim. *Odlok o duhovništvu – Presbyterorum ordinis*, 5; sv. Janez Pavel II., *Okrožnica Cerkev iz evharistije – Ecclesia de Eucharistia* (17. 3. 2003), 22; AAS 95 (2003), 448.

lahko samo on reče: »To je moje telo.« Tudi naslednje besede lahko izgovori samo on: »Jaz te odvežem tvojih grehov.« Kajti zakramentalno odpuščanje je v službi vrednega obhajanja evharistije. Ta dva zakramenta sta srce njegove nenadome-stljive istovetnosti.¹²⁸

89. V svojevrstnih okoliščinah Amazonije, posebno v pra-gozdu in v bolj nedostopnih krajih, je treba najti način, kako zagotoviti to duhovniško službo. Laiki lahko oznanjajo Besedo, učijo, organizirajo svoje skupnosti, podeljujejo nekatere zakramente, iščejo različne poti izražanja ljudske pobožnosti in razvijajo mnogoštevilne darove, ki jih Duh izliva nanje. A potrebujejo obhajanje evharistije, saj prav ona »dela Cerkev«¹²⁹ in pravkar smo rekli, da »se nobena krščanska skupnost ne gradi, če nima svojih korenin in središča v obhajanju svete evharistije«.¹³⁰ Če zares verujemo, da je takó, je nujno preprečiti, da bi bila ta amazonska ljudstva prikrajšana za to hrano novega življenja in za zakrament odpuščanja.

90. Ta neodložljiva nuja me vodi v spodbujanje vseh škofov, posebno še latinskoameriških, naj ne podpirajo samo molitve za duhovne poklice, ampak naj bodo še bolj velikodušni in naj usmerjajo vse, ki kažejo misijonsko poklicanost, da izberejo Amazonijo.¹³¹ Hkrati je treba znova temeljito pregledati ustroj in vsebino tako začetne kakor vseživljenske vzgoje duhovnikov, da si pridobijo drže in sposobnosti, ki jih zahteva dialog z amazonskimi kulturami. Njihova vzgoja mora biti visoko pastoralna in mora podpirati razvoj duhovniškega usmiljenja.¹³²

¹²⁸ Duhovniku je pridržano podeljevanje bolniškega maziljenja, kajti to je tesno povezano z odpuščanjem grehov: »In če je v grehah, mu bo odpuščeno.«

¹²⁹ *Katekizem katoliške Cerkve*, 1396; sv. Janez Pavel II., *Okrožnica Cerkev iz evharistije - Ecclesia de Eucharistia* (17. 4. 2003), 26: AAS 95 (2003), 451; prim. Henri de Lubac, *Meditazione sulla Chiesa*, Milano 1965, 185.

¹³⁰ *Odlók o duhovništvu - Presbyterorum ordinis*, 6.

¹³¹ Preseneča dejstvo, da je v nekaterih krajih amazonskega predela več misijonarjev za Evropo in Združene države Amerike kot pa za pomoč vikariatom Amazonije.

¹³² Sinoda je obravnavala tudi pomanjkanje semenišč za vzgojo duhovnikov domačinov.

Skupnosti, prekipevajoče od življenja

91. Po drugi strani pa je evharistija veliki zakrament, ki pomeni in uresničuje edinost Cerkve¹³³ ter se obhaja zato, da »drug drugemu tuji, med seboj raztreseni in drug do drugega ravnodušni postanemo združeni, enaki in prijatelji«. ¹³⁴ Kdor daruje evharistijo, mora skrbeti za občestvo, ki ni osiromašena enota, saj sprejema raznovrstno bogastvo darov in karizem, ki jih Duh razliva na skupnost.

92. Zato evharistija kot izvir in vrhunec zahteva razvoj tega raznovrstnega bogastva. Duhovniki so potrebni, a to ne izključuje, da stalni diakoni – ki bi jih moralo biti veliko več v Amazoniji –, redovnice in sami laiki ne bi sprejemali kot nekaj običajnega pomembnih odgovornosti za rast skupnosti in da ne bi s pomočjo ustreznega spremljanja dozorevali v opravljanju teh nalog.

93. Ne gre torej samo za omogočanje večje navzočnosti posvečenih služabnikov, ki bi lahko obhajali evharistijo. To bi bil zelo omejen cilj, če hkrati ne poskušamo izzvati tudi novega življenja v skupnostih. Spodbujati moramo srečevanje z Besedo in dozorevanje v svetosti po raznovrstnih laičkih službah, ki predpostavljajo proces priprave – svetopisemske, doktrinalne, duhovne in praktične – ter različne poti vseživljenjske vzgoje.

94. Cerkev z amazonskimi obrazi zahteva zvesto navzočnost zrelih laičkih voditeljev, obdarjenih z avtoriteto,¹³⁵ ki naj poznajo jezike, kulture, duhovno izkušnjo in način življenja v skupnosti vsakega kraja, hkrati pa naj dopuščajo prostor za

¹³³ Prim. *Dogmatično konstitucijo o Cerkevi – Lumen gentium*, 3.

¹³⁴ Sv. Pavel VI., Homilija na praznik svetega Rešnjega telesa 17. 6. 1965: *Insegnamenti* 3 (1965), 358.

¹³⁵ V primeru pomanjkanja duhovnikov je mogoče, da škof zaupa »diakonu ali neki drugi osebi, ki ni zaznamovana z duhovniškim redom, ali skupini oseb, da so udeležene pri opravljanju pastoralnega dela v župniji« (*Zakonik cerkvenega prava*, kan. 517 § 2).

pomnožitev darov, ki jih Sveti Duh seje v vseh. Kajti tam, kjer je kakšna posebna potreba, je On že razlil karizme, ki mu omogočajo dati odgovor. To pa zahteva sposobnost Cerkve, da pušča prostor drznosti Duha, da zaupa in dovoljuje konkretno razvijati lastne cerkvene kulture, posebno poudarjeno laiške. Izzivi Amazonije zahtevajo od Cerkve poseben napor pri doseganju kapilarne navzočnosti, ki je mogoča samo po odločilni vodilni vlogi laikov.

95. Veliko posvečenih oseb je darovalo svoje moči in dobršen del svojega življenja za Božje kraljestvo v Amazoniji. Posvečeno življenje, sposobno dialoga, sinteze, utelešenja in preroškosti ima posebno vlogo v tej raznovrstni in skladni sestavi Cerkve v Amazoniji. A manjka mu še nov napor inkulturacije, ki bi vseboval misijonsko ustvarjalnost in drznost, občutljivost in samosvojo moč občestvenega življenja.

96. Kadar so temeljne skupnosti zmogle spojiti boj za družbene pravice z misijonskim oznanilom in duhovnostjo, so bile resnična izkušnja sinodalnosti v evangelizacijski hoji Cerkve v Amazoniji. Pogosto so »pomagale vzgajati kristjane, zavezane svoji veri, Gospodove učence in misijonarje, kakor pričuje velikodušna izročitev – do prelitja krvi – tolikernih njegovih udov«. ¹³⁶

97. Spodbujam poglobljanje skupne naloge, ki se uresničuje po Panamazonski cerkveni mreži in drugih združenjih in katere namen je pretehtati, kar je bilo že v Aparecidi naprošeno: »Ustanoviti med lokalnimi Cerkvami različnih latinskoameriških držav, ki so na amazonskem področju, skupno pastoralo z razdelanimi prednostnimi nalogami.« ¹³⁷ To še posebno velja za odnos med mejnimi Cerkvami.

¹³⁶ Peta generalna konferenca škofov Latinske Amerike in Karibov, *Documento di Aparecida* (29. 6. 2007), 178; E It. izd. Bologna 2014, 100.

¹³⁷ Prav tam, 475 (lt. 245).

98. Na koncu želim spomniti, da si ne moremo vedno zamisljati načrtov za ustaljene skupnosti, saj gre v Amazoniji za veliko notranjo mobilnost, za nenehno preseljevanje, pogosto nihajoče, tako da »je regija postala dejansko migracijski koridor«. ¹³⁸ »Amazonske selitve niso bile pravilno razumljene in tudi ne dovolj obdelane z vidika pastorage.« ¹³⁹ Zato je treba razmišljati o potujočih misijonarskih skupinah in »podpreti vključevanje posvečenih oseb med najbolj uboge in zavržene ter premikanje skupaj z njimi«. ¹⁴⁰ Po drugi strani pa to izziva tudi mestne skupnosti, ki bi morale predvsem na obrobjih domiselno in velikodušno gojiti različne oblike bližine, sprejemanja družin in mladih, ki prihajajo iz notranjosti.

Moč in dar žena

99. V Amazoniji živijo skupnosti, ki so se ohranile in so posredovale vero skozi mnogo let, ne da bi céla desetletja tja stopil kakšen duhovnik. To se je moglo zgoditi po zaslugi navzočnosti močnih in velikodušnih žena: krščevalk, katehistinj, molivk, misijonark, gotovo poklicanih in poslanih s strani Svetega Duha. Stoletja so v teh krajih žene vzdrževale Cerkev na nogah, z občudovanja vredno predanostjo in gorečo vero. One same so nas na sinodi vse ganile s svojim pričevanjem.

100. To nas vabi, da razširimo pogled in se izognemo temu, da bi naše razumevanje Cerkve skrčili na funkcionalne strukture. Tako skrčen pogled bi nas namreč pripeljal do razmišljanja, da se lahko dodelita ženam večja vloga in sodelovanje v Cerkvi samo, če se jim dopusti dostop do svetega reda. A tak pogled bi v resnici omejil možnosti, nas usmeril v klerikalizacijo žensk ter zmanjšal veliko vrednost tega, kar so že dale, in bi neopazno povzročil osiromašenje njihovega nepogrešljivega prispevka.

¹³⁸ *Instrumentum laboris*, 65.

¹³⁹ Prav tam, 63.

¹⁴⁰ Prav tam, 129 d, 2.

101. Jezus Kristus se predstavlja kot Ženin skupnosti, ki obhaja evharistijo, prek moškega lika, ki vodi slavje kot simbol edinega Duhovnika. Dialog med Ženinom in nevesto, ki se dviga pri češčenju in posvečuje skupnost, nas ne bi smel zapirati v delne vidike glede oblasti v Cerkvi. Kajti Gospod je želel pokazati svojo oblast in svojo ljubezen s pomočjo dveh človeških obrazov: svojega Božjega Sina, ki je postal človek, in ustvarjenega bitja, ki je žena – Marija. Žene dajejo svoj prispevek Cerkvi na sebi lasten način, tako da nadaljujejo Marijino moč in nežnost matere. Tako se ne omejujemo na funkcionalne vidike, ampak vstopamo globoko v strukturo Cerkve in korenito razumemo, zakaj se Cerkev brez žene zruši – kakor bi se bile na koščke razbile tolikere skupnosti v Amazoniji, če bi ne bilo tam žena, ki so jih podpirale, ohranjale in skrbele zanje. To kaže, kakšna je njihova značilna moč.

102. Ne moremo prenehati spodbujati ljudske modrosti, ki je ženam v Amazoniji dala tolikšno vlogo, čeprav so danes skupnosti podvržene novim tveganjem, ki jih v prejšnjih časih ni bilo. Sedanje stanje zahteva od nas spodbujanje porajanja še drugih ženskih služb in karizem, ki naj odgovorijo na posebne, svojevrstne potrebe amazonskih ljudstev v tem zgodovinskem trenutku.

103. Žene, ki dejansko igrajo središčno vlogo v amazonskih skupnostih, bi morale imeti v sinodalni Cerkvi možnost prejemati vloge in celo cerkvene službe, ki ne zahtevajo svetega reda in bi lahko bolje izrazile njihovo lastno mesto. Treba je spomniti, da te službe nosijo s seboj določeno trdnost, javno priznanje in poslanstvo s strani škofa, kar bi ženam omogočilo imeti stvaren in učinkovit vpliv pri organizaciji, pri najpomembnejših odločitvah in pri vodenju skupnosti, ne da bi pri tem pozabile na svoj lastni ženski slog.

Razširiti obzorje onkraj sporov

104. Dogaja se, da pastoralni delavci prihajajo na določenem kraju do zelo različnih rešitev za probleme, s katerimi se

soočajo, zato predlagajo na videz nasprotujoče si oblike cerkvenega ustroja. Kadar prihaja do tega, je resnični odgovor na izzive evangelizacije prav verjetno v preseganju enega ali drugega predloga in v iskanju boljših poti, morda neslutelih, nepredstavljenih. Spor se presega na višji ravni, kjer se vsaka stran združi z drugo v novo stvarnost, ne da bi pri tem prenehala biti zvesta sama sebi. Vse se reši na »na višji ravni, ki v prepiru ohrani dragocene notranje možnosti in polarnosti«. ¹⁴¹ Sicer pa nas spor zapre vase, »izgubimo razgled, naša obzorja se zmanjšajo in resničnost sama se razdrobi«. ¹⁴²

105. To nikakor ne pomeni zmanjševanja težav niti bega pred njimi, da bi puščali stvari take, kot so. Resnične rešitve se nikoli ne dosežejo z razvodenelostjo drznosti, s skrivanjem pred konkretnimi zahtevami ali z iskanjem krivde zunaj in drugod. Nasprotno, izhod se najde s preseganjem, tako da stopimo preko utemeljevanj, ki omejujejo pogled, s čimer se omogoči prepoznavanje večjega daru, ki ga ponuja Bog. Iz tega novega daru, sprejetega pogumno in velikodušno, iz tega nepričakovanega daru, ki rojeva novo in večjo ustvarjalnost, bodo pritekali kakor iz velikodušnega izvira odgovori, ki nam jih utemeljevanje ni pustilo videti. Krščanska vera se je v svojih začetkih razširjala na občudovanja vreden način prav po tej logiki, ki ji je omogočila – izhajajoč iz hebrejskega naročja – utelesiti se v grško-rimske kulture in si počasi pridobiti različne načine bivanja. Na podoben način nas v tem zgodovinskem trenutku poziva Amazonija, naj presežemo omejene vidike, pragmatične rešitve, ki ostajajo zaprte v delne poglede glede velikih izzivov, naj iščemo širše in drznejše poti inkulturacije.

Ekumensko in medversko sožitje

106. V večverski Amazoniji moramo verniki najti prostor za skupni pogovor, za delovanje v skupno dobro in za delovanje

¹⁴¹ Papež Frančišek, *Apostolska spodbuda Veselje evangelija – Evangelii gaudium*, 228: AAS 105 (2013), 1113.

¹⁴² Prav tam, 226: AAS 2013), 1112.

v podporo najbolj ubogih. Ne gre za to, da smo vsi bolj light ali da skrivamo lastna prepričanja, ki v nas ohranjajo gorečnost, da se lahko srečujemo z drugimi, ki mislijo drugače. Če je nekdo prepričan, da Sveti Duh more delovati v drugačnem, tedaj se bo pustil obogatiti s to lučjo, a jo bo sprejel iz osrčja svojih lastnih prepričanj in svoje lastne istovetnosti. Kajti globlja in trdnejša in bogatejša kot je istovetnost, več bo imela dati drugim in jih bo obogatila s svojim posebnim prispevkom.

107. Katoličani imamo v Svetem pismu zaklad, ki ga druga verstva ne sprejemajo, čeprav so ga včasih sposobna z zanimanjem brati in celo spoštovati kakšno izmed njegovih vsebin. Nekaj podobnega skušamo delati mi s svetimi besedili drugih religij in verskih skupnosti, kjer najdemo »zakovitosti in nauke /.../, ki nemalokrat odsevajo sijaj tiste Resnice, ki razsvetljuje vse ljudi«. ¹⁴³ Veliko bogastvo imamo tudi v sedmih zakramentih, ki jih nekatere krščanske skupnosti ne sprejemajo v polnosti ali z enakim pomenom. Hkrati pa, ko trdno verujemo v Jezusa kot edinega odrešenika sveta, gojimo globoko pobožnost do njegove Matere. Čeprav vemo, da v vseh krščanskih veroizpovedih ni tako, čutimo dolžnost sporočiti Amazoniji bogastvo te tople materinske ljubezni, ki nam je zaupana. Pravzaprav bom sklenil to apostolsko spodbudo z nekaj besedami, namenjenimi Mariji.

108. Vse to nas ne bi smelo spremeniti v sovražnike. V pravem duhu dialoga se namreč spodbuja sposobnost razumevanja smisla tega, kar drugi govori in dela, čeprav mi tega ne moremo sprejeti kot lastno prepričanje. Tako postane mogoče, da smo iskreni, da ne prikrivamo tega, kar verujemo in o čemer smo prepričani, ter se pri tem ne nehajo pogovarjati, iskati stične točke in predvsem ne nehajo skupaj delati ter se boriti za dobro Amazonije. Moč, ki združuje vse kristjane, ima neskončno vrednost. Toliko pozornosti posvečamo temu, kar nas razdvaja, da včasih ne zaznamo in ne cenimo več tega, kar nas povezuje. In to, kar nas povezuje, nam

¹⁴³ *Izjava o ekumenizmu - Nostra aetate, 2.*

omogoča bivati v svetu, ne da bi nas pogoltnila zemeljskost, duhovna praznina, lagodna zaverovanost vase, porabniški in samouničevalni individualizem.

109. Vse kristjane povezuje vera v Boga, v Očeta, ki nam daje življenje in nas tako zelo ljubi. Povezuje nas vera v Jezusa Kristusa, edinega odrešenika, ki nas je osvobodil s svojo sveto krvjo in veličastnim vstajenjem. Združuje nas želja po njegovi Besedi, ki vodi naše korake. Združuje nas ogenj Duha, ki nas potiska v poslanstvo. Združuje nas nova zapoved, ki nam jo je zapustil Jezus, iskanje civilizacije ljubezni, gorečnost za Kraljestvo, ki nas ga Gospod kliče graditi skupaj z Njim. Združuje nas boj za mir in pravičnost. Združuje nas prepričanje, da se ne konča vse s tem življenjem, ampak da smo poklicani na nebeško gostijo, kjer bo Bog obrisal vse solze in zbral skupaj vse, kar smo storili za te, ki trpijo.

110. Vse to nas združuje. Kako se torej ne boriti skupaj? Kako ne moliti skupaj in ne delati drug ob drugem za obrambo ubogih Amazonije, da pokažemo svetu Gospodovo obličje in skrbimo za njegovo stvariteljsko delo?

SKLEP

Mati Amazonije

111. Potem ko sem vam zaupal nekaj svojih sanj, vas vse spodbujam, da nadaljujemo z oprijemljivimi koraki, ki bodo omogočili spremeniti podobo Amazonije in jo bodo osvobodili slabosti, ki jo dušijo. Zdaj pa dvignimo pogled k Mariji. Ona je Mati, ki nam jo je Kristus zapustil. Čeprav je edina Mati vseh nas, pa se v Amazoniji razodeva na različne načine. Vemo, da »domorodci doživljajo Jezusovo bližino po različnih poteh, a Marijina pot je bila zanje velika obogatitev«.144 Ko strmé občudujemo resničnost Amazonije, ki smo jo postopoma odkrivali že v pripravi na sinodo in pozneje med njenim izvajanjem, menim, da je najprimerneje, če se ob sklepu te apostolske spodbude obrnemo k Njej:

Mati življenja,

v tvojem materinskem telesu se je oblikoval Jezus,
ki je Gospod vsega, kar je.

Ko je od mrtvih vstal, te je preobrazil s svojo svetlobo
in te naredil za kraljico vsega stvarstva.

Zato te prosimo, Marija, da zakraljuješ
v hrepenečem srcu Amazonije.

Razodeni se kot mati vseh ustvarjenih,
v lepoti rož, rek,
velike reke, ki se skoznjo pretaka,
in vsega, kar drhti v njenih pragozdovih.
Nežno čuvaj to razkošje lepote.

*Prosi Jezusa, naj razlije vso svojo ljubezen
na može in žene, ki tam bivajo,
da bi jo znali občudovati in zanjo skrbeti.*

¹⁴⁴ CELAM, *Tretji latinskoameriški simpozij o teologiji Indijancev*, Ciudad de Guatemala (23. -27. 10. 2006).

*Daj, da se bo tvoj Sin rodil v njihovih srcih
in bo tako On zasijal v Amazoniji,
v njenih ljudeh in kulturah,
z lučjo svoje Besede, s tolažbo svoje ljubezni,
s sporočilom bratstva in pravičnosti.*

*Naj se z vsako evharistično daritvijo
dviga v slavo Očeta
tudi tolikšna čudovitost.*

*Mati, ozri se na uboge v Amazoniji,
kajti njihov dom uničujejo
sebične koristi.*

*Koliko bolečine in kolikšna beda,
kolikšna zanemarjenost in koliko zlorab
v tej blagoslovljeni deželi,
prekipevajoči od življenja!*

*Dotakni se občutljivosti bogatih,
saj nas kličeš, čeprav čutimo,
da je že pozno, naj rešimo,
kar je še vedno živo.*

*Mati prebodenega srca,
ki trpiš v svojih ponižanih otrocih
in v ranjeni naravi,
kraljuj v Amazoniji
skupaj s svojim Sinom.
Kraljuj, da se nihče več ne bo čutil gospodarja
Božjega stvarstva.*

*Vate upamo, Mati življenja,
ne zapusti nas
v tej temni uri.
Amen.*

*Dano v Rimu, pri Svetem Janezu v Lateranu, 2. februarja,
na praznik Jezusovega darovanja leta 2020, v sedmem letu
mojega papeževanja.*

Papež Frančišek

CERKVENI DOKUMENTI

Drugi vatikanski koncil (1962–1965)

- LG – C Dogmatična konstitucija Lumen gentium – Luč narodov (1964)
- PO – D Odlok Presbyterorum ordinis – O službi in življenju duhovnikov (1965)
- SC – B Konstitucija Sacrosanctum Concilium – O svetem bogoslužju (1964)
- NE – E Odlok Nostra aetate – O ekumenizmu (1965)

Drugi dokumenti

- AL – RL Papež Frančišek, Posinodalna apostolska spodbuda Amoris laetitia – Radost ljubezni, Cerkevni dokumenti 152, Ljubljana 2016.
- CA – OS Janez Pavel II., Okrožnica Centesimus annus – Ob stoletnici, Cerkevni dokumenti 45, Ljubljana 1991.
- CCC – KKC Catechismo della Chiesa Cattolica – Katekizem katoliške Cerkve, Ljubljana 1993.
- CV – LR Benedikt XVI., Okrožnica Caritas in veritate – Ljubezna v resnici, Cerkevni dokumenti 127, Ljubljana 2009.
- ChV – KŽ Papež Frančišek, Posinodalna apostolska spodbuda Christus vivit – Kristus živi, Cerkevni dokumenti 158, Ljubljana 2019.
- EE – CE Janez Pavel II., Okrožnica Ecclesia de Eucharistia – Cerkev iz evharistije, Cerkevni dokumenti 101, Ljubljana 2003.
- EG – VE Papež Frančišek, Apostolska spodbuda Evangelii gaudium – Veselje evangelija, Cerkevni dokumenti 140, Ljubljana 2014.
- GE – VR Papež Frančišek, Apostolska spodbuda Gaudete et exultate - Veselite in radujte se, Cerkevni dokumenti 156, Ljubljana 2018.

- LS – HMG Papež Frančišek, Okrožnica Laudato si – Hvaljen, moj Gospod (2014), Cerkevni dokumenti 149, Ljubljana 2015.
- MD – DŽ Janez Pavel II., Okrožnica Mulieris dignitatem – O dostojanstvu žene, Cerkevni dokumenti 40, Ljubljana 1989.
- PP – DRN Pavel VI., Okrožnica Populorum progressio – O delu za razvoj narodov, Ljubljana 1967.
- SC – ZL Benedikt XVI., Posinodalna apostolska spodbuda Sacramentum caritatis – Evharistija - zakrament ljubezni, Cerkevni dokumenti 117, Ljubljana 2007.
- UUS – DBE Janez Pavel II., Okrožnica Ut unum sint – Da bi bili eno, Cerkevni dokumenti 63, Ljubljana 1993.
- VC – PŽ Janez Pavel II., Posinodalna apostolska spodbuda Vita consecrata - Posvečeno življenje, Cerkevni dokumenti 65, Ljubljana 1996.

AMAZONIJA – SVETOVNI POLIGON

Sanje in stvarnost

Dokument škofovske sinode o Amazoniji (Rim, od 6. do 27. oktobra 2019) je bil močno pričakovan in zaželen. V času pred sinodo so nekatera družbena in tudi cerkvena občila ugibala, ali bo papež Frančišek dovolil in pod kakšnimi pogoji posvečenje poročenih mož. S cerkvene strani so bila odprta še druga vprašanja, ki pestijo to celino in njene dežele, kot so specifična verska, družbena in ekološka vprašanja, značilna za dežele v prehodu iz izvorne domorodne kulture in verskega izročila v objem globaliziranega sveta, novega kolonializma in kapitalizma, ki ogrožajo identiteto celine in njenih dežel. Še več, ogrožajo tudi prihodnost vsega človeštva zaradi hudih notranjih družbenih nasprotij, zunanjih interesov novih svetovnih ekonomskih in političnih sil (Kitajska, ZDA), zaradi uničevanja biotskega in podnebnege ravnovesja, od katerega sta odvisna »naš skupni dom« in naša prihodnost (papež Frančišek). Papež Frančišek je vprašanja, ki jih je obravnavala sinoda in jih zapisala v sklepnem dokumentu, povzel in dopolnil v posinodalni apostolski spodbudi *Ljubljena Amazonija (Querida Amazonia, 2. 2. 2020)*. V njej nadaljuje ugotovitve in poglede svoje okrožnice *Hvaljen, moj Gospod (Laudato si', 15. 5. 2015)*. Oba dokumenta sta enota, obravnavata čedalje bolj žgoča vprašanja, značilna za naš čas in kulturo, ki je v nasprotju s svojim izvirnim pomenom. Ne gre za »kult-uro« (gojitev nečesa; celo češčenje /kult/), marveč za »de-gradacijo« (uničevanje, rušenje s prestola).

Na medijsko prevladujoče vprašanje glede pomanjkanja duhovnikov in predlogov glede možnosti posvetitve poročenih mož sinoda ni dala odgovora. Nekateri vidijo v tem papeževo negotovost, drugi strah, da ne bi zmagala nepremi-

šljena praksa, ki je ne bi bilo mogoče obvladovati, da se ne bi pojavila še druga podobna vprašanja, kot je npr. duhovništvo za določen čas (*ad tempus*), žensko duhovništvo, vdor vprašljivih ljudskih navad v bogoslužje ipd. Papežu Frančišku ni mogoče odrekati poguma, s katerim se loteva notranjih vprašanj Cerkve, tudi Amazonije. Vsekakor so v ozadju tako disciplinarna kot tudi teološka vprašanja, ki zahtevajo poglobljen teološki premislek, svetopisemske utemeljitve ter pogled v cerkveno izročilo bodisi sprejemanje bodisi zavračanje rešitev s strani nekaterih skupin.

Lotimo se kratke predstavitve papeževe posinodalne spodbude o »Amazoniji«. To je storil tudi Frančišek ob naštevanju držav/dežel, ki jih spodbuda obravnava. To so: Brazilija, Bolivija, Ekvador, Gvajana, Francoska Gvajana, Kolumbija, Peru, Suriname in Venezuela (5).

1. Sanje papeža Frančiška

Frančišek uvodoma navaja četvero sanj: o novi družbi, o bogastvu kulture, o naravnih lepotah in o krščanskem občestvu. Sanje navadno razumemo kot nekaj neuresničljivega, namišljenega. Ali je hotel s to primerjavo ublažiti kričečo stvarnost teh dežel: družbena nasprotja, bogastvo enih in revščino drugih, izkoriščanje človeka, nove oblike suženjstva, zatiranje domorodcev in njihove kulture, uničevanje okolja, razne oblike nasilja? Nikakor! Ko besedilo navaja te in druge stvarnosti Amazonije, sklene z besedami: »Potrebno je slišati krik narave, da bi slišali krik revnih.« (8)

1. Ko spodbuda obravnava »družbene sanje«, si ne more zatiskati oči pred krivicami, ki jih imenuje »zločin«. Pričelo se je s kolonizacijo dežel, ki je nekdaj sprožila val migracij z afriške celine, danes pa s podeželja v mesta; z novimi oblikami revščine, izkoriščanja in krivic. Bogastvo celine, ki ga nekateri ropajo, se sprevrča v revščino večine. Narava, gozd, voda, rudnine, obubožana področja, izvirna kultura staroselcev so postala bojna polja. Staroselci se pritožujejo: »Okradli ste nas, ne le naše bogastvo, tudi dostojanstvo ste nam vzeli!«

Zato upravičeno govorijo o krivicah in zločinih, ki zanikajo njihove naravne pravice, skrunijo njihovo dostojanstvo, uničujejo njihovo življenjsko okolje (habitat) in »pljuča sveta«. Na delu je nova kolonizacija ne le narave, marveč tudi svobode ljudstev, ki so podvržena novim načinom izkoriščanja in poniževanja. Čedalje bolj postajajo sužnji nove kolonizacije, razvejene globalizacije in načrtne zavrženosti. Odgovorni, tako domači voditelji kot tuji zavojevalci, si ne sprašujejo vesti, še manj obžalujejo in spreminjajo svoja ravnanja.

Navzočnost Cerkve v teh razmerah je arbitrarna: kdaj se je postavila v obrambo izkoriščanih in trpečih, drugič je postala orodje v rokah mogočnih tega sveta in grešnih struktur. Prezrla je pravice in vrednote staroselskih ljudstev, ki so kazala izvirno moč spoštovanja človeka, vrednote občestva, solidarnosti ter drugih vrednot evangelija. Mimo njih so drugi odločali o njih samih. Odslej mora postati družbeni dialog začetek novih odnosov, utemeljenih na etiki pravičnosti in solidarnosti ter na evangeljskih načelih.

2. »Kulturne sanje« nas med drugim spomnijo, da na tem področju živi več kot 110 staroselskih ljudstev. Živela so ob rekah in jezerih, gozdovih in na plodni zemlji, civilizacija pa jih je izgnala v pragozd ali izrinila na obrobja mest. Obstala so, če so ohranila svojo starodavno kulturo in so jo drugi kot táko tudi spoštovali. Amazonija ne potrebuje »kolonizacije kulture«, ki je obubožanje bogastva in različnosti. Tako eni kot drugi morajo spoštovati korenine, iz katerih rastejo staroselska ljudstva s svojo kulturo v medsebojnih odnosih, odnosih do narave, do izročil prednikov. Njihova kultura, ki jo je navdihovalo življenje, družina, odnosi in narava, se izraža v umetnosti, pesmi, glasbi, plesih, navadah, v močno razvitem občestvenem duhu. Kakor vsaka kultura tudi njihova ne sme biti pozabljena in izrinjena na rob dogajanja; iskati mora sogovornika, ki jo bo spoštoval, da se bo spremenila v multikulturni dialog in medsebojno bogatenje. V to idilično stanje je vdrla nova civilizacija sebičnih in izkoriščevalskih odnosov, porabništva, zlasti pa zanikanja človekovega dostojanstva in pravic.

3. Posebno in pričakovano mesto imajo v spodbudi ekološke sanje. Dežele Amazonije so pljuča našega planeta. Skrb za njeno naravno bogastvo in ravnovesje je skrb za vse človeštvo, kakor je tudi skrb človeka zanjo poročstvo za njene naravne danosti in bogastvo. Upravičeno govorimo o »humani« ali »družbeni ekologiji«, ki presega ekostisteme, kakor jih ljudje opisujemo. Ne obstaja nobeno področje, kjer bi smeli bodisi človeka bodisi naravo izkoriščati, še manj uničevati, pač pa je treba ravnati spoštljivo in s hvaležnostjo, ker nam je vse podarjeno. Staroselska ljudstva se tega zavedajo. Njihovo ravnanje in odnos do narave je »šola«, v katero mora podati razviti svet. Današnjemu človeku te zavesti primanjkuje, ker je ponosen, kaj vse zmore in kaj vse bo zmožel. Dovolj je, če se zazremo v nepregledne amazonske gozdove z vso njihovo biodiverzitetjo, na reke in jezera, na gozdove in planjave, ki ohranjajo domovališča staroselskim ljudstvom, edinstveni flori in favni ter združujejo Amazonijo ob največjem svetovnem veletoku Amazonki in njenih deltah tja do Atlantskega oceana. Za ta ljudstva je to podoba neskončnosti in moči, skrivnosti in večnosti, ki daje in ohranja življenje. Od svojih izvirov v zasneženih Andih, nešteti pritoki, katerih število in imena so nam neznana, do izliva v ocean je ta veletok poln skrivnosti in bogastva, ki jih domačini spoštujejo, sebičneži pa izkoriščajo. Vsakovrstna revščina pomnožuje revščino našega planeta, ki izvira iz revščine človeške izkoriščevalske miselnosti in ravnanja. Ali je kaj čudnega, če so te lepote in bogastva narave našla odmeve v pesniških in umetniških stvaritvah domačinov kot krik Amazonije, če so v mogočnosti narave našli podobo mogočnosti in naklonjenosti velikega Bitja? Domorodna ljudstva, njihovi učitelji, menijo, da je treba Amazonijo sprejemati, celo »premišljevati« kot skrivnost, ker povezuje Boga in človeka, ljudi med seboj. Ni reka z dvema oddaljenima bregovoma, tudi ne področje, ki ljudi ločuje na leve in desne, ampak stvarnost, ki jih združuje.

Nekaj se le premika, počasi, a vztrajno. Resnica rodi spoznanje, spoznanje pa zavest, iz katere se rodi odgovornost, ki prehaja od rodu do rodu. Da nas le ne bi čas prehitel. Tudi temu je namenjena apostolska spodbuda Ljubljena Amazo-

nija, ki želi človeštvu priklicati v spomin, da nismo lastniki stvarstva, ampak odgovorni upravitelji »skupnega doma«, ki nam je zaupan. Porabništvo, ki se čedalje bolj uveljavlja, je znamenje praznine, ki vlada v človeškem srcu, zato jo hoče človek napolniti. Brezuspšno!

4. Četrte sanje so eklezialne sanje in so glavno sporočilo spodbude. Odgovora na žgoča vprašanja Amazonije ne dajejo ne politični ne gospodarski ne družbeni programi, marveč sporočilo evangelija. Človeku sporoča Božjo ljubezen, njegov odrešenjski načrt, ki se uresničuje po bratski ljubezni in solidarnosti. Inkulturacija se prične z dialogom s krajevno kulturo, razmerami in potrebami, ki v poslušanju prepoznava človeka in Božjo navzočnost v njem, ki išče resnico in ljubezen. Kultura, tako izvirna in različna, je vstopno mesto do človeka in Boga. Kultura se ne zadovolji z obstoječimi vzorci, temveč predpostavlja in rodi večkulturnost kot bogastvo in delo Božjega duha. Med obstoječimi vrednotami domorodne amazonske kulture so hvaležnost za Božje darove, spoštovanje človeškega življenja in družine, solidarnostni čut in odgovornost za skupno dobro, vera v onstranost sedanjega življenja (70). Te in druge vrednote, ki jih je sodobni »kulturni« svet pozabil ali celo zavrgel, so staroselskim ljudstvom domače. Ali se lahko od njih česa tudi učimo? »Poslušati« drugega pomeni slišati, videti, razumeti, sprejeti in ljubiti te vrednote. Tedaj tudi okolje dobi svoje pravo mesto, postane pot k vrednotam, drugemu in Bogu. Pesnik to izraža z besedami: »Dovolj je, da spoznam, da me ti poznaš od vekomaj, še pred mojimi dnevi!« Takšna vera je osebna, občestvena in kozmična. Boga prepoznava v naravi, vodah in ribah, v gozdu in drevesih, pa tudi v evharistiji, ki povzema vse zemeljsko, zlasti pa v človeku, Božjem stvarjenju. Takšna vera ni odtujena, tudi ni sebična, temveč družbena, zato kliče po družbeni prenovi odnosov, ki se izražajo v solidarnosti, v zavesti občestvene odgovornosti. V tem je treba iskati začetek in uveljavitev družbenega nauka Cerkve, tako pomembnega za novo usmeritev in popolnost (svetost) nove Amazonije. Ali ni to celo pot vesoljne Cerkve v njenem prizadevanju za no-

vost krščanstva v sedanjem svetu? Ali ni takšna inkulturacija upravičeno navzoča tudi v krščanskem bogoslužju, zlasti v evharistiji, ki ponavzoča Božje delo in človeško dejavnost?

Spodbuda se tako predstavi v posebni luči: presega sanje, prav tako romantične in idilične predstave ter nas vodi na pot prepoznavanja sedanosti in zrenja v prihodnost, ki se že pripravlja. Duhovno se združuje s svetnim v ljudskih pobožnostih, ki kažejo na povezanost antropološkega in religioznega. Prvo in drugo se prečiščuje v trpljenju, zapostavljanju in zavračanju. Tedaj globlje doumevamo misli apostola Pavla, ki v Pismu Rimljanom pravi: »Zdaj vse stvarstvo zdihuje in pričakuje odrešenja Božjih otrok« (Rim 8,16). Cerkev ni ne sodnica ne carinska postaja (84).

2. Amazonija kot pastoralni poligon

Poligona ni treba ustvarjati, že obstaja. Biotska raznovrstnost je odsev kulturne mnogovrstnosti, ki jo ustvarjajo poleg domačinov tudi priseljenci z drugih celin, ki so prihajali kot sužnji ali iz drugih razlogov. Njihova religioznost je, čeprav človeško neposredna in topla, močno podhranjena. Poleg primesi primarne religioznosti in vplivov drugih religioznih izročil so ustvarili podobo vernosti in obredov, ki kažejo na inkulturacijo in hkrati na odmik od izvirnega krščanskega izročila. Amazonija predstavlja krik po oznanjevalcih in pričevalcih. Predlogi nekaterih, da bi bili možje v zreli dobi sprejeti v duhovniške vrste, so ostali brez odmeva. Spodbuda je našla drugo rešitev. Z misijonskim darom navdihnjeni naj vstopijo v ta svet in mu oznanjajo evangelij, očiščujejo miselnost in obredje domačinov, da bo odsevalo pristno krščansko misel. Njihovo delo bo segalo do zapuščenih in oddaljenih, revščini in izkoriščanju prepuščenih sredi pragozdov Amazonije. Evharistija, hrana za vse verujoče in osrednji dogodek za krščansko občestvo, bo našla pot do revnih in lačnih. Besede odpuščanja, ki jih more izreči le duhovnik, bodo segale v globine človeških misli in vesti. Duhovnik, ki bo postal eden izmed njih, domačin ali priseljen, jih bo usmerjal na pota pravičnosti in svetosti.

Poleg duhovnikov, služabnikov evharistije, bodo našli svoje mesto v Amazoniji zreli in odgovorni laiki, posvečene osebe, žene, vsi, ki so že doslej oznanjali evangelij, pričevali s svojim življenjem, vodili krščanska občestva k zrelosti in odgovornosti. Tudi bazična občestva, ki so že desetletja – tam od 1960 dalje – navzoča v teh deželah sveta, so poklicana tako k delu za socialno (družbeno) pravičnost kot pričevanju evangelija. »Teologija osvoboditve« se je izpela; utečene poti ne zadoščajo. Treba je iskati nove poti, drugačne od sedanjih, pogumno stopiti na pot iskanja. Krščanstvo, ki je prestopilo starozavezne, grške in rimske vzorce in se uveljavilo kot novost, je tudi danes sposobno to storiti. Vera v navzočnost Svetega Duha v današnjem svetu daje pogum, modrost in moč za takšne napore. Jezus Kristus je edini Odrešenik sveta, tudi današnjega; Božja Mati Marija, tako blizu čutenju ljudstev Amazonije, pa širi svoj materinski čut nad vse verujoče. Naše korake vodi Božja beseda, Sveti Duh nas spodbuja k misijonskemu delu in skupnemu prizadevanju za mir in pravičnost.

*

Sanje papeža Frančiška lahko spremenimo v klic, ki vabi vse ljudi, naj prepoznamo zgrešene poti in korake našega bivanja. Njegove sanje so klic k resničnemu spreobrnjenju, ki terja odgovor ne samo od mogočnih tega sveta, ampak od vsakega človeka. Potrebno je prepoznavati stvarnost, v kateri živimo, prepoznati zgrešene poti, na katere smo krenili, da zaradi sebičnosti, porabništva in krivic ne vidimo odgovora. Preizkusni kamen je daljna, vendar vsem blizu Amazonija. Z njenimi vprašanji se srečujemo vsak dan, ko se srečujemo s človekom, kateremu smo dolžni spoštovanje in skrb; z naravo, ki nam je zaupana kot bogastvo in odsev Božjega dela; z vernostjo, ki sicer kaže različne oblike, vendar je vedno iskanje Boga, presežnosti zemeljskega bivanja, Božje navzočnosti v zakramentalnih dejanjih, ki združujejo zemeljsko in nebeško, tvarno in duhovno. Ni nam treba iti v Amazonijo. Živimo sredi nje, povezani v dobrem in slabem. Tu, kjer smo, lahko nekaj storimo, da bomo ohranili ta pla-

net, »naš skupni dom«, za prihodnje rodove. Da, »Bog je svet tako ljubil, da je dal svojega edinorojenega Sina, da bi se nihče, kdor vanj veruje, ne pogubil, ampak bi imel večno življenje« (Jn 3,16).

Rafko Valenčič
urednik

Kazalo

Papež Frančišek	
Posinodalna apostolska spodbuda	
LJUBLJENA AMAZONIJA	
QUERIDA AMAZONIA	5
Božjemu ljudstvu in vsem ljudem dobre volje	5
Pomen spodbude	5
Sanje za Amazonijo	6
Prvo poglavje	
DRUŽBENE SANJE	9
Krivica in zločin	9
Razburiti se in prositi odpuščanja	12
Čut za skupnost	15
Nezdrave družbene ustanove	16
Družbeni dialog	17
Drugo poglavje	
KULTURNE SANJE	19
Amazonski polieder	19
Skrb za korenine	21
Medkulturno srečanje	23
Ogrožene kulture, ljudstva v nevarnosti	24
Tretje poglavje	
EKOLOŠKE SANJE	25
Sanje iz vode	26
Krik Amazonije	28
Preroškost kontemplacije	31
Vzgoja in okoljske navade	33
Četrto poglavje	35
CERKVENE SANJE	35
Nepogrešljivo oznanilo v Amazoniji	35
Inkulturacija	37

Poti inkulturacije v Amazoniji.	39
Družbena in duhovna inkulturacija.	42
Izhodiščne točke za amazonsko svetost.	43
Inkulturacija liturgije.	44
Inkulturacija cerkvenih služb.	46
Skupnosti, prekipevajoče od življenja.	49
Moč in dar žena.	51
Razširiti obzorje onkraj sporov.	52
Ekumensko in medversko sožitje.	53

SKLEP

Mati Amazonije.	57
----------------------	----

Rafko Velenčič

Amazonija – svetovni poligon

<i>Sanje in stvarnost</i>	61
1. Sanje papeža Frančiška.	62
2. Amazonija kot pastoralni poligon.	66
Kazalo.	69

Zbirka CERKVENI DOKUMENTI

Opomba: Objavljamo skrajšan seznam dokumentov, med njimi okrožnice in pomembnejše dokumente. Celoten seznam je objavljen v prejšnjih številkah.

2. Janez Pavel II., Okrožnica Človekov Odrešenik (1979)
10. Janez Pavel II., Okrožnica o božjem usmiljenju (1981)
13. Janez Pavel II., Okrožnica o človeškem delu (1981)
16. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o družini (1982)
25. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o pokori in spravi (1985)
32. Janez Pavel II., Okrožnica o Svetem Duhu (1986)
34. Janez Pavel II., Okrožnica o Odrešenikovi Materi (1987)
37. Janez Pavel II., Okrožnica o skrbi za socialno vprašanje (1988)
41. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o krščanskih laikih (1989)
45. Janez Pavel II., Okrožnica Ob stoletnici (1991)
46. Janez Pavel II., Okrožnica Odrešenikovo poslanstvo (1991)
48. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda Dal vam bom pastirjev (1992)
52. Janez Pavel II., Okrožnica Sijaj resnice (1994)
56. Direktorij za službo in življenje duhovnikov (1994)
58. Janez Pavel II., Apostolsko pismo V zarji tretjega tisočletja (1995)
60. Janez Pavel II., Okrožnica Evangelij življenja (1995)
63. Janez Pavel II., Okrožnica Da bi bili eno (1996)
78. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Gospodov dan (1998)
80. Janez Pavel II., Okrožnica Vera in razum (1999)
87. Papeška biblična komisija, Interpretacija Svetega pisma v Cerkvi (2000)
91. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Ob začetku novega tisočletja (2001)
94. Kongregacija za bogoslužje, Splošna ureditev rimskega misala (2002)
95. CEI, Kako oznanjati evangelij v svetu, ki se spreminja (2002)
99. Kongregacija za duhovščino, Duhovnik, pastir in voditelj župnijskega občestva (2002)
101. Janez Pavel II., Okrožnica Cerkev iz evharistije (2003)
102. Kongregacija za bogoslužje in za zakramente, Direktorij za ljudske pobožnosti in bogoslužje (2003)
104. Papeški svet za kulturo, Jezus Kristus prinašalec žive vode (2003)
107. Kongregacija za verski nauk, Pismo o sodelovanju moških in žensk (2004)
112. Papež Benedikt XVI., Okrožnica Bog je ljubezen (2006)
115. Papež Benedikt XVI., Posinodalna apostolska spodbuda Evharistija – zakrament ljubezni (2007)
118. Papež Benedikt XVI., Okrožnica Rešeni v upanju (2008)
124. Papeška biblična komisija, Sveto pismo in morala (2009)
127. Benedikt XVI., Okrožnica Ljubezen v resnici (2009)
130. Mednarodna teološka komisija, V iskanju univerzalne etike – Nov pogled na naravni moralni zakon (2010).

131. Papež Benedikt XVI., Posinodalna apostolska spodbuda Gospodova beseda – Verbum Domini (2011)
132. Italijanska škofovska konferenca, Pismo iskalcem Boga (2011)
134. Papež Benedikt XVI., Apostolsko pismo Vrata vere – Porta fidei (2012)
136. Mednarodna teološka komisija, Teologija danes – pogledi, viri in merila (2012)
138. Papež Frančišek, Okrožnica Luč vere – Lumen fidei (2013)
140. Papež Frančišek, Apostolska spodbuda Veselje evangelija (2014)
141. Komisija škofovskih konferenc Evropske skupnosti, Evropska skupnost solidarnosti in odgovornosti (2014)
142. Papeški svet za zakonska besedila, Navodilo Dostojanstvo zakona (2014)
144. Papež Pavel VI., Okrožnica Posredovanje človeškega življenja (nova izdaja) (2014)
145. Tretje izredno splošno zasedanje škofovske sinode – Sinodalno poročilo (2015)
146. Kongregacija za ustanove posvečenega življenja in družbe apostolskega življenja – Pozorno opazujte (2015)
147. Kongregacija za bogoslužje in disciplino zakramentov – Homiletični direktorij (2015)
148. Slovenska škofovska konferenca, Narodne smernice za oblikovanje in službo stalnih diakonov v Sloveniji (2015)
149. Papež Frančišek, Okrožnica o skrbi za skupni dom Hvaljen, moj Gospod – laudato si' (2015)
150. Skupno luteransko-katoliško obeleževanje reformacije leta 2017. Od konflikta do skupnosti (2016)
151. Papež Frančišek, Apostolsko pismo v obliki motu proprio Gospod Jezus, usmiljeni sodnik (2016)
152. Papež Frančišek, Posinodalna apostolska spodbuda Radost ljubezni (2016)
153. Konferenca katoliških škofov ZDA, Čisto srce mi ustvari (2016)
154. Kongregacija za verski nauk, Cerkev se pomlaja (2017)
155. Kongregacija za duhovščino, Dar duhovniškega poklica (2018)
156. Papež Frančišek, Apostolska spodbuda Veselite in radujte se (2018)
157. Dikasterij za laike, družino in življenje, Dati vse od sebe (2019)
158. Papež Frančišek, Posinodalna apostolska spodbuda Kristus živi (2019)
159. Kongregacija za katoliško vzgojo, Moškega in žensko ju je ustvaril (2019)
160. Papež Frančišek, Škofovsko občestvo,* Mednarodna teološka komisija, Sinodalnost v življenju in poslanstvu Cerkve (2020)
161. Papež Frančišek, Posinodalna apostolska spodbuda Ljubljena Amazonija (2020)